

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ“**

Матей Веселинов Матев

**ИСКОВЕТЕ ЗА ПОПЪЛВАНЕ НА МАСАТА НА
НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТТА В БАНКОВАТА НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ**

АВТОРЕФЕРАТ

**НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД
ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.6 ПРАВО**

Научен ръководител – проф. д-р Валерий Димитров

Гр. София, 2020 г.

Съдържание:

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	3
1. Значимост на изследването	3
2. Предмет и задачи на изследването	4
3. Методи на изследване	5
4. Научна новост на дисертационния труд	5
5. Практическо значение на дисертационния труд	7
6. Обем и структура на дисертационния труд	8
II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	9
Увод	9
Първа глава. Обща характеристика и сравнителноправен анализ на отменителните иски	9
Втора глава. Исковете по чл.59 от Закона за банковата несъстоятелност	11
Трета глава. Исковете по чл.60 от Закона за банковата несъстоятелност	35
Четвърта глава. Искът по чл.60а от Закона за банковата несъстоятелност	41
Пета глава. Исковете по чл.60б от Закона за банковата несъстоятелност и параграф 6 от ЗИДЗБН	45
Заключение	51
III. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	53

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Значимост на изследването

Кредиторите на всеки един несъстоятелен длъжник имат интерес в производството по несъстоятелност да получат дължимото им се, като целта на закона е това да стане при спазване на принципа на равното и пропорционалното им удовлетворяване (*pari passu*). Доколкото това винаги става от масата на несъстоятелността, единият от способите за нейното попълване, еднакъв както за обикновения търговец, така и за несъстоятелната банка, са сумите, които биха се включили в тази маса в резултат на уважаване на предявени отменителни иски. Макар в банковата несъстоятелност тези иски да не са единствената възможност за попълване на масата с имущество, което е принадлежало на длъжника и с което той се е разпоредил в ущърб на своите кредитори, практиката показва, че с някои от тях успешно се преодоляват както прякото (на банката), така и непрякото (чрез намаляване имуществото на нейните длъжници) увреждане на масата на несъстоятелността, както и нарушаването на реда за удовлетворяване на кредиторите, закрепен в чл.94 ЗБН.

Именно поради това дисертационният труд изследва отменителните иски, уредени в чл. 60 ЗБН, които са близки до класическите отменителни иски по чл.646 и 647 ТЗ, насочени срещу увреждащи действия на самата банка и обръща особено внимание на отменителните иски по чл.59 ЗБН (исковете за обявяване недействителността на прихващания, извършени от длъжници на банката, направени с придобити от тях вземания от вложители на „Корпоративна търговска банка“ АД (КТБ АД (н.) или КТБ АД), намерили широко приложение към момента), както и на специалните иски за попълване масата на несъстоятелността: по чл.60а ЗБН (искове за връщане в масата на несъстоятелността на имущество с произход банката), чл.60б ЗБН (искове за обявяване недействителността на сделки с вземания с произход банката, когато същото е било предмет на правни сделки, без срещу това имущество да е извършена насрещна престация, или същата е на значително по-ниска стойност от прехвърленото имущество, или то е прехвърлено чрез апортна вноска в капитала на друго търговско дружество) и параграф 6 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за банковата несъстоятелност (ПЗР на ЗИДЗБН), обнародван в ДВ бр.22 от 13.03.2018 г. (иск за обявяване недействителността на прехвърляния на акции и/или дялове, извършени от длъжници на банката), които представляват напълно нов и специфичен случай на попълване на масата на несъстоятелността, характерен само за банките.

Последните посочени искиове, заедно със съществуващите отменителни искиове по чл.59 и чл.60 ЗБН, създадоха комплексен правен инструмент за отмяна на увреждащите кредиторите на несъстоятелността на банката сделки или действия, който, макар и аналогичен с част от съществуващите отменителни искиове в общата търговска несъстоятелност, показва спецификата на банковата такава и именно тя е разгледана и анализирана. Заедно с това, през последните години бяха направени публикации в специализираната литература относно приложението на новите материалноправни разпоредби на ЗБН, правните последици от прилагането на исковите и преуреждането на извършените прихващания, които диаметрално се различават в разбирането си за начина на приложение нормата на закона. В допълнение следва да бъде отчетен и факта, че за първи път след приемане на Закона за банковата несъстоятелност съдебната практика се произнесе с множество решения по посочените искиове, като е отчетливо разделението на правоприлагането по тях. Именно поради това анализът, в рамките на актуалността на темата, прави опит да обхване проблемите по прилагането на посочените текстове, да достигне до научнообосновани изводи, както и да предложи промени в закона, така че в бъдеще да бъдат избегнати подобни разнопосочни тълкувания.

2. Предмет и задачи на изследването

Както при всеки един анализ на действащи правни норми, така и в настоящия, предметът на изследването е обусловен от изследвания обект – правните норми, регулиращи исковите за попълване на масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност. Поради това предметът на изследването е същността и приложението към регулираните от тях обществени отношения на тези искиове в рамките на банковата несъстоятелност. В рамките на този предмет, целта на изследването е да бъде направен анализ на съществуващите и изразени до момента теоретични схващания относно приложението на исковите за попълване на масата на несъстоятелността, уредени в Закона за банковата несъстоятелност, на създадената до момента съдебна практика по приложението им, на конституционосъобразността на тези искиове и тяхната релация с актовете на Европейския съюз и решенията на Съда на Европейския съюз (СЕС). Така посочената цел е конкретизирана в следните задачи на изследването:

- да бъде направен исторически и сравнителен анализ на приложението на отменителните искиове в България, както и в Съединените американски щати и Франция;
- да се анализират съществуващите теоретични постановки по приложението на исковите за попълване на масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност;

- да се анализира цялостната постановена от 2014 година до момента съдебна практика по исковете за попълване на масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност;

- да се анализира съобразността на вътрешната нормативна уредба на отменителните искове в банковата несъстоятелност с общностното право и решенията на ЕСПЧ и СЕС;

- да се обоснове характера на всеки един от различните искове за попълване на масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност, както и начина на тяхното приложение, като се посочат положителните им страни, както и недостатъците на действащата правна уредба;

- да се обосноват и изведат предложения за нормативни промени, които биха довели до безпротиворечиво тълкуване и прилагане на нормите, регулиращи отделните отменителни искове в банковата несъстоятелност.

3. Методи на изследване

В изследването са използвани различни методи, като нормативистичният метод, историческият метод и сравнителният метод. В дисертационния труд ясно се очертава и неговият интердисциплинарен подход, съобразен с публичноправния характер на регулацията на банковата дейност, който е съчетан с частноправния характер на отношенията, свързани с исковете за попълване на масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност. Настоящият труд прилага този интердисциплинарен подход за постигане на изложените по-горе цели, който включва изследване на теоретичните постановки, съчетан с подробен анализ на съдебната практика, както и сравнителен и системен анализ на всеки отделен вид отменителен иск.

4. Научна новост на дисертационния труд

Обстойният преглед на научната литература показва, че липсват цялостни разработки по темата (с изключение на статии в научни и периодични издания, повечето посочени в дисертационния труд), както няма и единно становище в теорията за правната същност на исковете за попълване на масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност. В тази връзка научният принос на дисертационния труд, който анализира тези искове в тяхната цялост, обхваща основно два аспекта – теоретичен и практически. В теоретичен план настоящата разработка от една страна стъпва на вече изразените научни становища, но от друга страна предлага нови и понякога различни разбирания за характера, същността и приложението на анализираните искове в банковата несъстоятелност. Като конкретен теоретичен принос може да бъде определен и анализът на исковете по чл.60а,

чл.60б и параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, обнародван в ДВ бр.22 от 13.03.2018 г., което се прави за първи път в правната теория.

В практически план, научният принос на труда се заключава в критичния поглед върху законовите норми, съчетан с прегледа и отразяването в него на цялата база актуални съдебни решения, постановени по исковете, предвидени в ЗБН. Това определя и практическата полза от изследването, при което се сочат научно издържани алтернативи на не особено сполучливите законодателни разрешения. В резултат на това са изготвени предложения за законодателна промяна за изменение или отпадане на съществуващи текстове с цел тяхното прецизиране, което да доведе до еднаквото им и безпротиворечиво прилагане.

В контекста на значимостта на дисертационния труд могат да се изведат следните конкретни приноси на разработката:

- извършен е обхвaten сравнителен анализ на системата от отменителните искове в общата търговска и банковата несъстоятелност;

- направен е паралел между системата на исковете за попълване масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност в България и тези в европейската правна система (Франция) и правната система на общото право (САЩ);

- за първи път се прави опит за системен анализ на отделните фактически състави на исковете за попълване масата на несъстоятелността с интердисциплинарен подход на съдържащите се в тях юридически факти;

- предлага се обхвaten анализ на съществуващата съдебна практика в областта на отменителните искове по ЗБН и се обосновава правилността или не на изведените от съдилищата позиции;

- излагат се систематично и се обосновават вижданията за приложението на отделните отменителни искове по чл.59 ЗБН срещу прихващанията в банковата несъстоятелност, като се навеждат аргументи относно обосноваване знанието по смисъла на чл.59, ал.3 ЗБН, както и за действието на различните редакции на чл.59, ал.5 ЗБН. В по-голямата си част защитаваните тези не са нови за доктрината, а по-скоро се присъединяват към все още неразрешени дискусии, като се ползват нови аргументи в опит за холистично разглеждане на системата на тези искове в банковата несъстоятелност;

- извършено е подробно сравнителноправно изследване на отменителните искове по чл.60 ЗБН в контекста на правната уредба на подобни искове в общата търговска несъстоятелност, съчетано със системен анализ на отделните фактически състави;

- за първи път в България е направен опит за аналитично разглеждане на непознатите в търговското право искове по чл.60а ЗБН, чл.60б ЗБН и

параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, обнародван в ДВ бр.22 от 13.03.2018 г., съчетано с критичен преглед за тяхното съответствие с правото на Европейския съюз;

- в резултат на изложеното са отчетени слабостите на действащата нормативна уредба на исовете за попълване масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност в България и е предложено *de lege ferenda* тяхното подобряване.

5. Практическо значение на дисертационния труд

Посоченият по-горе научен принос на дисертационния труд е в пряка връзка с неговото реално и потенциално практическо значение. Въпреки сравнително ограничения времеви период (от 2014 година насам), изследването на практика изяснява реалните проблеми, свързани с приложението на исовете за попълване масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност в България, като заедно с това предлага научно обяснение за тяхната същност. По този начин разработката не само удовлетворява общите потребности на познанието, но и предлага конкретни изводи и заключения, които биха могли да бъдат използвани от юриспруденцията. Потенциалното практическо значение на изследването е именно такова и то може да се обобщи в следните насоки:

- изяснява фактическият състав на всеки отделен иск, с оглед правилното му провеждане и доказване;

- изяснява съобразността на някои от нормите, уреждащи исовете за попълване масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност в България с европейското право и Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи;

- посочва констатираните непълноти и/или противоречия в правната уредба в ЗБН на някои от посочените исове и предлага нейната оптимизация. Заедно с конкретните предложения, част от изводите в дисертационния труд могат да се ползват като основа за осъвременяването и доразвиването на системата на исовете за попълване масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност в България;

- изследването може да се ползва за обосноваване на постановени съдебни актове, както и за уеднаквяване на съдебната практика. Изводите в него биха представлявали интерес за всички юристи, практикуващи в областта на банковата несъстоятелност;

- дисертационният труд може да се разглежда като част от вече съществуващата дискусия по приложението на исовете за попълване масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност в България, в контекста на осъвременяване на системата им, включително чрез създаване на нов закон за банковата несъстоятелност.

6. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 299 страници, като това не включва списъка на съкращенията на нормативни актове, организации и други източници, използваната литература, както и приложената декларация за оригиналност. В структурно отношение дисертацията се състои от седем части – увод, пет глави и заключение. Изложението във всяка глава е структурирано в точки, подточки и букви. Приложената библиографска справка за използваната литература съдържа 56 заглавия, от които 12 на чужди езици и 44 на български език, без това да включва посочените в изследването съдебни решения. В дисертационния труд са цитирани 360 бележки под линия.

Дисертационният труд е съобразен с действащото законодателство и съдебна практика към 01.09.2020 г.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Увод

В увода се обосновава актуалността и значимостта на темата, като се прави кратък преглед на отменителните иски в производството по банкова несъстоятелност, на проблемите по прилагането им, възникнали в производството по несъстоятелността на КТБ АД както и на самото развитие на тази несъстоятелност. Посочени са също така целта и методите на изследването.

II. ПЪРВА ГЛАВА. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И СРАВНИТЕЛНОПРАВЕН АНАЛИЗ НА ОТМЕНИТЕЛНИТЕ ИСКОВЕ

1. В рамките на тази глава е направено кратък анализ на „Павловия иск” (Actio Pauliana), който е познат още Юстиниановото право, заедно с неговото проявление в нашето съвременно гражданско право.

2. Вниманието е отделено на отменителните иски в търговското право, прегледът на които започва от българското търговско право преди 1944 година. Тогава е въведен отменителният (наричан също така и унищожителен) иск срещу определени сделки, предоставен на разположение на синдика и кредиторите на несъстоятелния длъжник, тогава когато е трябвало да се отменят негови сделки или прихващания на задължения. Изоставеният след 1944 г. в продължение на десетилетия принцип на попълване и запазване масата на несъстоятелността и последващото справедливо удовлетворяване на кредиторите на несъстоятелния длъжник, е възприет отново при приемане на Част Четвърта „Несъстоятелност“ на Търговския закон през 1994 година. Именно в нея с императивни норми е определен реда на удовлетворяване на кредиторите, както и възможността на синдика и другите кредитори да противодействат на опитите на длъжника или на някои от тях да променят този ред в свой собствен интерес, при което законодателят е предвидил, под формата на отменителни иски, възможността нарушаващият този интерес кредитор да бъде санкциониран. Разгледана е регламентацията на отменителните иски в общата търговска несъстоятелност, която се съдържа в чл.645, чл.646 и чл.647 ТЗ, които са посочени в две групи – такива срещу сделки и действия, които увреждат масата на несъстоятелността, съответно нейните кредитори, както и такива срещу сделки и действия, които нарушават установения в закона ред за удовлетворяване на кредиторите – т.нар. преферентни иски.

А) Недействителност на действия и сделки, които увреждат масата на несъстоятелността

При анализа на първата група искове е посочено, че с тях се търси поправяне на увредата, нанесена от длъжника на неговото имущество, което вече представлява маса на несъстоятелността. Поради това елементите от фактическия им състав са доста близки с тези на *Actio Pauliana* и най-общо се свеждат до атакуване на увреждащия акт, който се изразява в намаляване или обременяване на имуществото на длъжника (намаляване на неговите активи или увеличаване на пасивите му). Изрично е подчертано, че макар законът да борава с изрази като „нищожност“ и „недействителност“, това не са познатите от гражданското право форми на недействителност на сделките. Особеността се изразява в персоналното действие и на двете форми на недействителността, която е такава само по отношение на кредиторите на несъстоятелността, т.е. има пряка и единствена корелация със самото производство по несъстоятелността. Посочени са отделните действия и сделки, които могат да бъдат атакувани, както и че тяхната нищожност или недействителност е свързана най-вече с темпоралния момент на тяхното извършване в подозрителния период или след постановяване на решението за откриване на производството по несъстоятелност.

Б) Недействителност на сделки и действия, които нарушават установения в закона ред за удовлетворяване на кредиторите

Анализирана е уредената в Търговския закон недействителност на извършените от несъстоятелния длъжник сделки и действия, които нарушават установения в закона ред за удовлетворяване на кредиторите, както и недействителността на извършените от самите кредитори прихващания, като смисълът на исковете е избягване създаването на привилегировано положение на един или няколко от тези кредитори спрямо останалите.

3. Прегледът на отменителни искове, познати на несъстоятелността по българското търговско право, е допълнен със сравнителен анализ на отменителните искове, ползвани в производствата по несъстоятелност от двете основни правни системи – на общото и на континенталното право. В рамките на този анализ е отбелязана системата на отменителните искове на Съединените американски щати, като представител на англосаксонското общо право, както и тази на Франция, като представител на континенталното право.

А) Анализът на отменителните искове в правото на САЩ показва, че начинът на преодоляване и уреждане на последиците от неправомерните действия на длъжника, с които той уврежда или създава необосновани преференции за своите кредитори, е доста сходен с начина, по който тези проблеми се решават в България. Сходството е намерено в няколко направления: 1. На синдика в производството по несъстоятелност на САЩ е дадена възможността да предявява искове за връщане на всякакво имущество, принадлежало на несъстоятелния длъжник, като предявява както отменителни, така и преферентни искове. 2. Кодексът на несъстоятелността на

САЩ, както и българският Търговски закон, въвежда за предявяване на отменителните и преферентните искиове т.нар „подозрителен период“, който и в двете страни започва да тече и е обвързан с момента на подаване на молбата (петицията) за откриване на производство по несъстоятелност на лицето. 3. Еднакъв е подходът в двете законодателства и по отношение начина на уреждане на последиците от уважаването на отменителните искиове. 4. Заедно с това изрично е посочено, че отменителните искиове в рамките на производството по несъстоятелността на САЩ са универсални такива, които могат да се ползват от синдика на всяко едно лице, което се подчинява на правния режим на САЩ и за което е открито производство по несъстоятелност, включително за несъстоятелност на банка.

Б) Прегледът на отменителните искиове в правото на Република Франция също води до извода, че тяхната система е почти идентична с правната уредба на отменителните искиове в България, както следва: 1. На синдика и представителя на кредиторите (за разлика от България такова право не е дадено на отделния кредитор) е дадена възможността в производството по несъстоятелност да предявяват искиове за връщане на всякакво имущество на несъстоятелния длъжник, като предявяват както отменителни, така и преферентни искиове. 2. Както френският Търговски кодекс, така и българският Търговски закон уреждат т.нар „подозрителен период“, през който трябва да са извършени сделките или действията, предмет на отменителните и преферентните искиове. 3. Близостта на законодателните решения се дължи както на еднаквата правна система на двете страни (континенталната), така и на факта, че голяма част от българското законодателство, свързано с отменителните искиове, е изградено на законодателните разрешения на европейските страни, от които то ги е заимствало.

III. ВТОРА ГЛАВА. ИСКОВЕТЕ ПО ЧЛ.59 ОТ ЗАКОНА ЗА БАНКОВАТА НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ

Макар исковите, уредени в чл.59 ЗБН, по съществото си да не представляват способ, който да се ползва пряко при попълване на масата на несъстоятелността, те представляват специфичен начин за това, защото макар имуществените права, с които се извършва прихващането, да напускат масата на несъстоятелността, като неин резултат ще намалее както броя, така и размера на вземанията на кредиторите. Именно поради това с тази глава започва разглеждането на въпросите, свързани с исковите за попълване на масата на несъстоятелността по ЗБН, техният теоретичен анализ и прегледа на създадената до момента практика.

III.1. В раздела е направен общ преглед на прихващането като начин за погасяване на задълженията

1. Разгледано е прихващането в гражданското право, като са посочени предпоставките на фактическия му състав, съдържащи се в ЗЗД, начина извършване на самото прихващане и неговия ефект.

2. Систематично след това са анализирани предпоставките за извършване на прихващане и неговата недействителност в търговското право, като са очертани особеностите, свързани с това. Направен е изводът, че няма съществени различия в правния режим на прихващането в гражданското и в търговското право, нито има никакви специални изисквания към начина на извършване на прихващането от правните субекти, които имат качеството на търговци. Разликата е основно в особения режим на относителната недействителност на извършеното от търговец прихващане, която е развита в рамките на производството по несъстоятелност по Търговския закон, за да бъде дадена защита от извършване на прихващания на определен кръг лица – кредиторите на несъстоятелния длъжник, както и на масата на несъстоятелността му.

3. Систематично след това изследването отделя място на прихващането и неговата недействителност в банковото право. Изведена е констатацията, че между правната уредба за извършване на прихващането, както и основанията за неговата недействителност в общото производство по несъстоятелност по ТЗ и регламентацията на прихващането и неговата недействителност в ЗБН, съществуват както определени прилики, така и съществени различия, обусловени най-вече от особения правен статут и несъстоятелната банка. Освен основната разлика – специфичната регламентация на банковата дейност, която е предмет и на отделен закон – Закон за кредитните институции (ЗКИ) – законодателят е отчел и необходимостта от уреждане на прихващанията и техните последици с оглед широкия обществен интерес, който следва да бъде защитен в производството по несъстоятелност на банката. В рамките на този преглед са отбелязани най-общите прилики и различия в правната уредба, които са разгледани в детайли при отделните отменителни искиове.

III.2. В този раздел са разгледани предпоставките за извършване на прихващане в банковата несъстоятелност

Преди в дисертационния труд да бъдат отбелязани възможностите за обявяване нищожността или недействителността на прихващането в банковата несъстоятелност, са посочени уредените от закона предпоставки за неговото валидно извършване, така че то да породи своите правни последици

и да бъде противопоставимо на кредиторите на банката, тъй като за прихващането, извършвано с вземане от банка в несъстоятелност срещу задължение към нея, както и неговите последици и действителност, е налице специална уредба в чл.59 ЗБН. Според уредбата, съдържаща се в чл.59, ал.1 и ал.2 ЗБН, законът изначално (и по принцип) приема за допустимо извършването на прихващане от кредитор на несъстоятелната банка, дори и след откриване на производството по нейната несъстоятелност, стига кредиторът да изпълнява условията за извършването му, посочени в чл.59, ал.1 ЗБН и да не са налице юридическите факти, посочени в ал.3 и ал.5 на чл.59 ЗБН. Това означава, че най-напред следва да се съобразяват общите изисквания на чл.59, ал.1 ЗБН, а именно – двете задължения да са съществували преди датата на решението за откриване на производство по несъстоятелност на банката, да са били насрещни и еднородни, както и вземането на кредитора от банката да е било изискуемо.

1. В тази точка е даден отговор на въпроса за изискуемостта на насрещните вземания, защото при липсата на тази предпоставка изявлението за прихващане не може да доведе до погасяването им. Резултат от невъзможността да бъде извършено прихващане е както липсата на компенсационен ефект (двете вземания продължават да съществуват), така и изначалната липса в патримониума на прихващащия кредитор на преобразуващото субективно право на прихващане – след като не съществува правото, то и изявлението не представлява упражняване на такова. Последица от невалидността на изявлението обаче се явява и невъзможността за обявяване на самото прихващане за недействително, защото при липса на прихващане няма как да възникне в патримониума на останалите кредитори или синдика на банката и преобразуващото право да се иска обявяване на прихващането за недействително. Отчетено е, че разглеждането на изискуемостта на вземането на кредитора до момента не е стояло на преден план в съдебната практика.

А) Тъй като обичайно прихващането в рамките на несъстоятелността на банка се извършва с вземания с произход банкови влогове, цедирани от вложители на банката на нейни длъжници по банкови кредити, преди всичко е разгледана принципната възможност за изискуемост на вземанията по банковите влогове. Анализът на разпоредбите на чл.250 и сл. ЗЗД, чл.420, ал.2 и чл.421, ал.2 ТЗ, както и на чл.63, ал.1 ЗПУПС е позволил да се направи извода, че поначало няма никаква законова пречка или ограничение за титуляра на един срочен влог да го прекрати със свое едностранно волеизявление и да изиска от банката неговото изплащане, т.е. да упражни признатото му от закона право да го направи предсрочно изискуем. Това качество на банковия влог дава основание да се счита, че той е много подходящ инструмент, с който могат да се извършват прихващания със

задължения към банките – както с работещи банки, така и с банките в несъстоятелност.

Б) Дисертационният труд отчита обаче, че въпросът за изискуемостта на вземанията от несъстоятелна банка с произход парични влогове е доста дискутиран от доктрината, като преобладаващо се приема, че тази изискуемост е налице, т.е. не са налице пречки за отправяне на валидно изявление за прихващане, но съсредоточаването е основно към предпоставките за недействителността на прихващането, а не толкова към неговата валидност.

аа) Тогава, когато част от теорията и практиката считат, че изискуемостта на влоговете в банка под специален надзор или в несъстоятелност е налице, основанието се извежда от това, че специалните надзорни мерки по чл.116, ал.2 ЗКИ, макар и да предотвратяват възможността кредиторите да искат реално изпълнение, не се отразяват на възможността им да прихващат срещу банката. В този смисъл са и изводите в съдебните решения, в огромната част от които съдилищата не отдават значение на евентуалната неизискуемост на т.нар. „активни вземания“, а там където ги коментират, изводите са, че същите са изискуеми, независимо от режима на специален надзор на банката, действал по времето, когато с тях са направени прихващания.

вв) Посочени са и научните изследвания, които достигат до коренно противоположен извод, а именно, че режимът на специалния надзор принципно променя условията за осъществяване на прихващания от страна на титуляри на вземания с техни задължения към банката, защото при него блокирането на изпълнението от страна на банката неизбежно означава блокиране на изискуемостта от страна на вложителя.

В) Дисертацията обосновава правилността на становището, че при поставяне на банка под специален надзор се спира за определен срок изцяло или частично изпълнението на всички или на някои от нейните задължения, което води до неизискуемост на влоговете в нея, като теоретичните аргументи в тази насока са следните:

аа) Специалният надзор, предвиден в ЗКИ, дава право на УС на БНБ да ограничи дейността на банката изцяло или частично, като само БНБ има правото да определи условията и допълнителните изисквания относно реда за разпореждане с имуществото на банката. Както е посочено в чл.116, ал.2, т.2 ЗКИ, УС на БНБ може да спре за определен срок изцяло или частично изпълнението на всички или на някои от задълженията на банката, което по своя правен характер се определя като своеобразен мораториум върху тези задължения, наложен по силата на закона. Последица от него обаче е, че по този начин се спира и изискуемостта на влоговете, която до този момент е принципно неограничена, така както е посочено по-горе. Това, че по време на специалния надзор вложителите не могат да упражняват правото си за

незабавна изискуемост на своите влогове, респ. че банката няма задължение да им изплати вложените суми, означава единствено, че влоговете са неизискуеми, защото не са на разположение на своите титуляри, които трябва да понесат законовата мярка да не разполагат с парите си.

бб) Липсата на изискуемост може да бъде извлечена и се потвърждава и от последващите редакции на ЗКИ, свързани с въвеждането на срок, в който се ограничава напълно достъпа на вложителите до влоговете им – така ал.3 на чл.116 ЗКИ, обнародвана в ДВ, бр.62 от 2015 г. *Per argumentum a contrario* въвеждането на срок на това ограничение, наложено с оглед транспониране изискванията на Директива 2014/49/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16.04.2014 г. относно схемите за гарантиране на депозити означава, че до влизане в сила на посочената норма, липсата на изискуемост на депозитите е продължавала за целия срок на особения надзор на банката, т.е. те не са могли да бъдат ползвани за извършване на прихващания.

вв) Горният извод се извежда и от обстоятелството, че БНБ (в случая с „КТБ“ АД и „Търговска банка „Виктория“ ЕАД) еднократно е позволила на тези банки да осъществяват банкови дейности за целите на плащания по кредити, една от които са платежни операции за погасяване, като се ползват средства на кредитополучателя или неговите съдлъжници, или поръчители, по сметките им в банката. По този начин УС на БНБ на практика е разрешил именно извършване на прихващания при едни много стриктни и ясно очертани условия, които са както персонални – посочени са банката, кредитополучателя или неговите съдлъжници, или поръчители, така и обективни – само за суми, които са налични по сметки на посочените лица в същата банка. По посочения начин, отново по аргумент на противното, за всички останали влогове и вложители забраната за тяхната изискуемост е запазена и на тях права, каквито са получили вложителите, които са едновременно и длъжници, не са предоставени.

гг) При съвкупната преценка на посоченото по-горе е направен изводът, че правото, с което титулярът на един банков влог разполага, а именно – със свое едностранно волеизявление да направи влога си предсрочно изискуем, съответно за банката да възникне задължение да му изплати обратно вложената сума, не може да бъде упражнено по време на специалния надзор, наложен от централната банка на търговска банка, при която има опасност от неплатежоспособност. Това означава, че за срока на този надзор вложителят временно губи правото си да иска и наложи незабавна изискуемост на сумите по съответната сметка, съответно, че за същия период той не може (освен при изрично разрешение на БНБ) да извършва прихващане с тази сума, защото тя не е изискуема.

дд) Разгледана е и тезата, че специалният надзор забранява само изпълнението на задълженията на банката, т.е. извършването на правни и фактически действия от нейна страна, но не и такива на нейните вложители.

Това тълкуване е отхвърлено като логически неиздържано, защото забраната за банката да изпълнява задълженията си неминуемо блокира и възможността на титуляра на влога да го направи изискуем, защото забраната за едната страна автоматично води и до невъзможност за другата да се ползва от правата си.

Г) В рамките на анализа, свързан с изискуемостта на вземането на прихващания кредитор, е разгледан и въпроса дали цесионерите на вземане от банков влог разполагат с възможността да направят това свое вземане изискуемо, т.е. дали се ползват от правата на своя цедент и първоначален влогодател. Изводът е, че характера на договора за влог не се отразява на характера на вземането за парична сума, което по естеството си не е и не може да бъде свързано с личността на титуляра на самата сметка. Поради това прехвърлянето на вземане (цесия) по договор за паричен влог или договор за платежна сметка е действително и произвежда действие спрямо банката.

2. В точката е обърнато внимание на съществуването на насрещните вземания, с които се извършва прихващане:

А) Тъй като обичайно прихващанията в процедурата по банкова несъстоятелност основно се извършват с вземания с произход банкови влогове, цедирани от вложители на банката на нейни длъжници по банкови кредити, практиката показва, че сумите са прехвърляни от платежната (банкова) сметка на цедента (със съответния IBAN) в платежната (банкова) сметка на цесионера (също със съответния IBAN). По този начин цесионерът е получавал по сметката си наличност, с която е считал, че може да извърши прихващане срещу своето задължение към банката по договор за кредит, без да се има предвид Решението на УС на БНБ за изрична забрана да се извършват дейностите, включени в лиценза за извършване на банкова дейност.

Б) За да се стигне до съществуването и изискуемостта на банковите влогове/платежни сметки и особено със сумите, придобити чрез цесия, с прехвърлените вземания трябва да бъде заверена влоговата/платежна сметка на цесионера. За да бъде направено това, при всяко прехвърляне на вземане по влог/платежна сметка банката следва да дебитира сметката на прехвърлителя и съответно да кредитира (завери) с прехвърлената сума сметката на приобретателя. При това, ако последният няма банкова сметка, същата трябва да се открие на негово име и едва след това да се извърши прехвърляне по нея на сумата на придобитото вземане. Само след спазване на посочените стъпки и след извършване на горните действия, купувачът на вземането (приобретателят) става негов титуляр и съответно придобива вземане от банката.

В) При систематичното тълкуване на чл.116, ал.2, т.3 ЗКИ във връзка с чл.2, ал.1 и ал.2, т.1 ЗКИ обаче се стига до извода, че след като БНБ е

наложила мярката по чл.116, ал.2, т.3 ЗКИ и е ограничила дейността ѝ, като е забранила и извършването на всички дейности съгласно лиценза за банкова дейност, то банката не може за периода на специалния надзор да извършва никакви правни действия по сключване, изменения, изпълнение и прекратяване на сделки, посочени в банковия ѝ лиценз, нито дори да извършва фактически действия по изпълнение на задълженията или по упражняване на правата, породени от тези сделки. Поради това всяко едно нареждане на цедент (прехвърлител) или искане на цесионер (приобретател), отправено към банката за дебитиране, съответно кредитиране на техните сметки в банката, водещо до заверяване сметката на цесионера, открита при банката, с вземането на последния, възникнало в резултат на договора му за цесия, сключен с цедента, следва да бъде разглеждано като „платежно нареждане“ по смисъла на §1, т.33 от Допълнителните разпоредби на ЗПУПС. Но само поради мярката по чл.116, ал.2, т.3 ЗКИ изпълнението на подобно нареждане/искане от цедента/цесионера за прехвърляне на средства, предмет на договора за цесия, е нищожно на основание чл.119, ал.1 ЗКИ.

Г) Всичко изложено води до категоричния извод, че с прехвърлените вземания по влогове/платежни сметки, не могат да бъдат заверени сметките на приобретателите поради наложената от БНБ забрана за извършване на банкова дейност. Горното означава, че тези вземания не са съществували в патримониума на цесионерите, съответно направените изявления за прихващане с тези вземания са незаконосъобразни до степен на нищожност, защото липсата на едно от двете изискуеми от закона насрещни вземания води до ефекта на неосъществяване на самото прихващане като правна последица и търсеното с него погасително действие по отношение на кредитите, чието погасяване се иска.

3. На последно място е обсъден въпросът за еднородността на насрещните вземания, с които се извършва прихващане с оглед спецификата, свързана с особения предмет на дейност на банката, а именно – привличането на парични средства.

А) Именно от спецификата на дейността на банките произтича и въпроса за еднородността на насрещните вземания, с които се извършва прихващане, когато едната страна е банка и той следва да бъде разгледан на плоскостта дали може да се извърши прихващане, когато насрещните вземания са в различни валути.

Б) В рамките на законовата рамка е даден отговор на това дали може чужда валута да бъде годно платежно средство в Република България, съответно дали плащането в чужда валута е допустимо и разрешено от закона и дали може да се прехвърля парично вземане в чуждата валута.

В) Извършен е анализ на съдебната практика в тази насока, според която след като страните по договора могат свободно да определят предмета

на облигационното отношение и след като е допустимо уговаряне на парично задължение в чуждестранна валута, то няма пречка със съдебно решение да се присъди сумата и валутата, които ищецът е поискал и няма пречка, освен в изрично предвидените от закона случаи, тази сума в съответната валута да бъде посочена в диспозитива на съдебното решение.

Г) С оглед извода, че разплащания на територията на страната могат стават и в чужда валута, както и че няма пречка да се поемат задължения в чуждестранна валута, които законът, както и съдебната практика разглеждат като „парични задължения“, е обърнато внимание на въпроса по какъв начин две насрещни задължения следва да се трансформират в една и съща валута, за да е възможно прихващане.

Д) С оглед посоченото, е възприето за правилно разрешението на § 2 от ДР на ТЗ, съгласно което вземанията в чужда валута се превръщат в български левове по курса на БНБ към датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност, което е приложимо и в банковата несъстоятелност по силата на чл.612, ал.2, изр. 2 от ТЗ.

Е) Поради спецификата на прихващанията в банковата несъстоятелност и при прилагането по аналогия, в случаите на извършване на прихващане преди откриване на несъстоятелността се приема за правилно вместо датата на валутния курс към датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност, да се взема валутния курс на БНБ към датата, на която е получено съответното изявление за прихващане.

III.3. В този раздел е направен паралел между относителната недействителност на прихващанията и тяхната нищожност, защото поради по-тежката форма на недействителност, свързана с нищожността, последната трябва да бъде разгледана преди относителната недействителност.

1. В точката е разгледана нищожността на прихващането в банковата несъстоятелност поради неспазване на изискването за форма с оглед изискването на чл.59, ал.2 ЗБН за писмена форма с нотариална заверка на подписа.

А) Разгледани са становищата на теорията и съдебната практика относно правната квалификация на иска по чл.59, ал.2 ЗБН, които правилно са определили този вид искове като установителни, с които се иска прогласяване нищожността на едностранно волеизявление или поради неспазване на установената от закона форма, или поради противоречие със закона, както и относно това, че нормата на чл.59, ал.2 ЗБН следва да се прилага едва тогава, когато за банката е открито производство по несъстоятелност.

Б) Подкрепя се схващането, че изискването за форма се отнася само за прихващанията, извършени в рамките на вече открита банкова несъстоятелност. Като аргумент за това е посочено, че както формулировката

на чл.59 ал.2 ЗБН, така и систематичното ѝ място, налага тълкуването ѝ във връзка с предходната алинея на чл.59 ЗБН, очертаваща възможността за извършване на прихващане едва при вече открито производство по несъстоятелност.

В) Освен това е съобразено и приложението на чл.293, ал.3 ТЗ, а именно че страната не може да се позовава на нищожност на търговска сделка, за която се изисква спазване на установената от закона форма, ако от поведението ѝ може да се заключи, че тя не е оспорвала действителността на изявлението, с оглед демонстрираната от самата банка воля да приеме, съответно да осчетоводи извършените прихващания.

Г) Отчетен е правният интерес от водене на тези иски, който се свързва с попълване на масата на несъстоятелността в широк смисъл.

Д) С оглед характера на установителния иск по чл. 59, ал.2 ЗБН е прието за правилно разбирането, че ищец по този иск следва да бъде страната по материалноправното правоотношение, а именно несъстоятелната банка, както и това, че синдикът притежава активна процесуална легитимация за предявяването на иски по чл.59 ЗБН, в т.ч. и този по чл.59, ал.2 ЗБН. Последният трябва да се счита предявен от името на самата банка, защото освен в качеството си на процесуален субституент на кредиторите на несъстоятелността, синдикът също така едновременно притежава и качеството представляващ банката като юридическо лице – така чл.31, ал.1, т.1 ЗБН.

Е) Даден е отговор и на въпроса за дължимостта на държавни такси за водене на иска по чл.59, ал.2 ЗБН, тъй като последният не е изрично предвиден сред исовете по чл.62, ал.2 ЗБН, за които държавна такса не се събира предварително. Независимо от това е изложено становището, че искът по чл.59, ал.2 ЗБН следва да се разглежда като иск, с който се цели попълване на масата на несъстоятелността в широк смисъл по Глава четвърта от ЗБН и като такъв ищецът по него следва да бъде освободен от внасяне на държавна такса с оглед разпоредбата на чл.57, ал.6 ЗБН.

Ж) Отчетена е и възможността за съединяването на иска по чл.59, ал.2 с останалите иски по чл.59 ЗБН, като се приема, че не съществува процесуален проблем исовете за прогласяване нищожността на изявленията за прихващане (ал.3, ал.3 ЗБН и чл.59, ал.2 ЗБН) да бъдат разглеждани при условията на обективно съединяване съвместно с отменителните иски по чл.59, ал.3 и ал.5 ЗБН.

2. В тази точка е анализирана нищожността на прихващането в банковата несъстоятелност поради неспазване на забраната по чл.3 ЗБН.

А) Провеждането на такъв анализ се налага поради факта на съединяване при условията на евентуалност на исовете по чл.59 ЗБН с исовете за установяване (прогласяване) нищожността на прихващанията по реда на чл.3, ал.3 ЗБН, довело до формиране на доста противоречива практика

на съдилищата.

Б) Най-напред е отбелязано, че нищожността на посочените в закона действия и сделки настъпва едва от момента на отнемане на лиценза. На второ място е посочен подходът на законодателя при (не) посочването на кръга от лица, до които се отнася посочената забрана. Неопределената форма на забраната означава, че волята на законодателя е била забраната да се отнася до всички – както до самата несъстоятелна банка, така и до всички останали трети лица, най-вече нейните кредитори.

В) Това широко очертаване на кръга от сделки и действия, които са обявени от закона за нищожни, обаче поражда и колебанията по приложението на чл.3, ал.3, вр. с чл.3, ал.2 ЗБН, съчетано с липсата на теоретични становища по въпроса включват ли се изявленията за прихващане, направени след датата на отнемане на лиценза за извършване на банкова дейност, в обхвата на забраните, установени в чл.3, ал.2 ЗБН, респ. нищожни ли са те?

аа) Според една част от практиката този вид действия/сделки категорично са извън тези, включени в забраната по чл.3, ал.3 ЗБН. Излагат се различни мотиви за обосноваване на посочения извод, главният от които се свежда до установения в чл.59 ЗБН специален ред за прогласяване недействителността на прихващанията, извършени от кредитор на банката. След като това е направено и в посочения текст са уредени предпоставките, при които едно прихващане може да бъде обявено за недействително, то той се приема за специален и дерогиращ действието на чл.3, ал.3 във вр. с ал.2 ЗБН. Последният не установява каквито и да е предпоставки за нищожност, поради което се изключва възможността за прилагане на нищожността, предвидена в чл.3, ал.3 във вр. с ал.2 от ЗБН, по отношение на прихващанията, извършени от кредитор с вземанията му към банката. Посочени са и аргументите, че прихващането не би могло да увреди масата на несъстоятелността, нито да я намали, с оглед погасителния му ефект по отношение както на вземанията, така и на задълженията на банката, поради което то няма характеристиката на действията и сделките по чл.3, ал.2 ЗБН, а има отношение само към справедливото удовлетворяване на кредиторите на банката.

бб) Съществува и обратното разбиране – че нормата на чл.3, ал.3 ЗБН следва да се прилага и към прихващанията, независимо от факта, че тяхната недействителност е предмет на друга законова разпоредба. И тук основната аргументация е почти идентична, като се приема, че след като прихващането представлява погасяване на парично задължение на банката, то извършването му в момент, следващ отнемане на лиценза ѝ, води до неговата нищожност, защото имуществото на банката включва и правата ѝ да получи изпълнение по сключените договори за кредит, т.е. да си върне реално дадените в заем суми.

вв) В дисертационния труд за по-правилно е счетено второто разбиране,

а именно че прихващанията, направени след датата на отнемане на лиценз на банката, са осъществени в нарушение на забраната по чл.3, ал.2 ЗБН и като такива се явяват нищожни на основание чл.3, ал.3 ЗБН. Основание за това най-напред се извежда от разликата в двете форми на недействителност, поради което след като законодателят е уредил по-високата степен на недействителността в чл.3 ЗБН, естествено е същата да предхожда и да се прилага пред по-ниската степен, а именно относителната недействителност. Поради целта на извършваните след отнемане на лиценз за банкова дейност прихващания се споделя и по-радикалното разбиране, че с отправяне на изявленията за прихващане, след отнемане на лиценз и преди назначаване на синдик, се цели и заобикаляне на закона, което несъмнено се приема както от теорията, така и от практиката за нищожно. Направено е и систематично тълкуване на разпоредбите на чл.3, ал.2 ЗБН и чл.59 ЗБН, при което се поддържа, че разположението във времето на действие на посочените норми ясно показва, че те уреждат различни хипотези на недействителност, специално на прихващането, при което освен разликата във формата на недействителността, се откроява и различието, свързано с момента на извършването му. Поради това се поддържа, че след датата на решението за отнемане на лиценз и до датата на откриване на производство по несъстоятелност, законът забранява на банката с отнет лиценз и нейните кредитори да извършват действията по чл.3, ал.2 ЗБН, включително прихващания, под страх от прогласяване на тяхната нищожност.

Г) Анализирана е съдебната практика и е изведена правилността ѝ, свързана с процесуалната легитимация за водене на иска по чл.3, ал.3 ЗБН, която принадлежи на синдика, действащ като представляващ банката.

Д) Отчетена е и възможността за обективното съединяване на иска по чл.3, ал.3, вр. с ал.2 ЗБН с искове по чл.59 ЗБН, която е обоснована.

Е) На последно място е разгледан и въпроса за правния интерес на синдика на несъстоятелната банка да предяви иск по чл.3, ал.3, вр. с ал.2 ЗБН, което се обуславя от това, че той има интерес да установи, че същото е нищожно и не е породило правни последици.

III.4. Обект на анализ в раздела е отменителният иск по чл.59, ал.3 ЗБН, като най-напред е разгледан неговият фактически състав. Направен е сравнителноправен анализ с аналога му в общата търговска несъстоятелност – искът по чл.645, ал.3 ТЗ.

А) При направеното сравнение е отчетено, че между двата иска има доста прилики, както и един общ и за двете производства проблем, свързан с датата на придобиване на вземането към длъжника, съответно към банката.

Б) Отбелязано е, че и двете разпоредби уреждат потестативни (преобразуващи) права, че уредените в тях искове са разновидност на Павловия иск (*actio Pauliana*), както че и упражняването им става само по

съдебен ред.

В) Направен е и исторически преглед на промените в ЗБН, свързани с иска по чл.59, ал.3 ЗБН и предпоставките за същия, като е посочено, че внимание следва да бъде отделено на въпросите, свързани с момента на придобиване на активното вземане (с което се извършва прихващането), както и за знанието на ответника към момента на придобиване на вземането, че банката е неплатежоспособна или че е поискано откриване на производство по несъстоятелността ѝ.

1. В първата точка се обръща внимание на придобиването на вземането от кредитора, извършващ прихващането:

А) Моментът на придобиване на вземанията в банковата несъстоятелност се явява ключов за установяване знанието за настъпилата неплатежоспособност на банката, но заедно с това и проблемен с оглед неговото доказване в съдебното производство по иск с правно основание чл.59, ал.3 ЗБН. Това е така, тъй като практиката показва, че в преобладаващите случаи активното вземане е такова, придобито чрез договор за прехвърляне на вземане (цесия) и след като обичайно има видимо времево разминаване в датата, посочена като дата на сключване на договорите и датата, на която банката е уведомена по реда на чл.99, ал.3 ЗЗД, се поставя въпросът за евентуалното (и вероятно) антидатиране на договорите за цесия, с цел да се избегне приложението на установената с чл.59, ал.4 ЗБН необорима презумпция за знание.

Б) В тази връзка не е споделено становището на част от теорията, че подобен спор липсва, защото банката не е страна по договорите за цесия и същите стават предмет на разглеждане едва в съдебната фаза на оспорване действителността на прихващанията.

В) Направен е преглед на създадената по приложението на чл.59, ал.3 ЗБН съдебна практика, за да се намери правилният и съответстващ на закона отговор на въпроса коя е датата на придобиване на вземането по смисъла на чл.59, ал.3 ЗБН.

аа) В по-голямата си част практиката се ориентира към прилагане на константното си разбиране, че датата на придобиване на вземането е датата, посочена като дата на сключване на договорите за цесия, а не датата на съобщенията по реда на чл.99, ал.3 ЗЗД, на която банката е уведомена за извършената цесия. Това е така, защото макар по силата на чл.99, ал.3 ЗЗД цесията да има действие по отношение на длъжника и третите лица от момента, в който бъде съобщена на длъжника, тя поражда действие между страните по нея от момента на сключване на договора, което означава, че прехвърлителният ефект е настъпил незабавно. Поради това съобщаването на извършената цесия на длъжника не може да се приравнява по последици на самото прехвърляне на вземането, а съобщението по чл.99, ал.3 ЗЗД не е

елемент от фактическия състав, свързан с действието на договора между страните по него. Значението му по-скоро се разглежда на плоскостта на достоверната дата, при което именно датата на съобщението по чл.99, ал.3 ЗБН се приема като неоспорима дата и на самия договор за цесия.

бб) Разгледана е и тази част от практиката, която застъпва обратното схващане, при което придобиването на вземането се свързва със съобщаване на цесията на банката.

Г) В дисертацията се поддържа, че от теоретична страна няма спор, свързан с момента на възникването на облигационното правоотношение между страните по един договор и това е моментът на неговото сключване. Преценката дали това се е осъществило на датата, която е посочена като дата на сключване на договора, по-скоро е процесуалноправен спор, който не е правилно да бъде възприеман като спор относно материалното право. Спорът възниква в резултат на неособено прецизния текст на чл.59, ал.3 ЗБН, който свързва относителната недействителност на прихващането с момента на „придобиване на вземането“, а не с уведомяването на банката за извършеното прехвърляне. Независимо от това се обосновава разбирането, че в банковата несъстоятелност релевантният момент, свързан с придобиване на вземането от извършващото прихващането лице, следва да бъде не датата на договора (която е и датата на придобиване на вземането), а датата на уведомяване на банката за това придобиване, защото по този начин страните демонстрират създадената между тях облигационна връзка пред третите лица и това е моментът, от който няма съмнение за нейното създаване и съществуване. В продължение на изложеното, в случай на цесия, знанието за фактите, обуславящи относителната недействителност спрямо кредиторите, също би следвало да се преценява не към момента на прехвърляне на вземането – т.е. датата на сключване на договора за цесия, а отново към датата на уведомяване на банката за това.

Д) Разгледана е и константната практика на съдилищата за начина на действие на договорите за цесия спрямо третите за спора лица, съгласно която, макар цесията да поражда действие в отношенията между стария кредитор и новия кредитор от момента на сключване на договора, тя няма действие в отношенията между новия кредитор и длъжника, след като длъжникът не е уведомен от предишния си кредитор за преминаване на вземането към новия кредитор. Едва с връчване на уведомлението по чл.99, ал.3 ЗЗД и съгласно изричната разпоредба на чл.99, ал.4 ЗЗД цесията поражда действие и в отношенията между новия кредитор и длъжника, поради което се поддържа, че това е и датата, която следва да бъде приета за достоверна дата по смисъла на чл.181 ГПК, тъй като тя представлява факт, установяващ по безсъмнен начин предхождащото го съставяне на документа.

Е) Именно чрез ползването на датата на съобщението по чл.99, ал.4 ЗЗД като достоверна дата по смисъла на чл.181 ГПК се счита, че би се избегнала възможността за антидатиране на договорите за придобиване на вземанията.

Ж) С оглед посоченото е подкрепено разбирането, че за несъстоятелната банка датата на уведомяването ѝ от предишния кредитор, от която прехвърлянето има действие спрямо нея и всички трети лица, е датата, към която следва да бъде извършена преценката за наличието на знание у новия кредитор за настъпилата неплатежоспособност на банката или че за същата е поискано откриване на производство по несъстоятелност.

З) Отчетена е и последната практика на ВКС, според която в ЗБН под „придобиване на вземането” от кредитор – цесионер, законодателят не е вложил различен смисъл от този, вложен в разпоредбите на чл.99 и чл.100 ЗЗД – т.е. това е сключването на договора за цесия като момент на придобиване на вземането, а не се има предвид момента на уведомяване на длъжника за цесията. С нея върховните съдии приемат, че „след като законодателят не е предвидил изрично, за релевантен относно знанието на цесионера, че е настъпила неплатежоспособност или че е поискано откриване на производство по несъстоятелност, именно момента на съобщаването на цесията на длъжника“, това няма как да бъде възприето и от практиката, което потвърждава правилността на предложението за последващи изменения на ЗБН, направени по-горе.

2. Другият важен елемент от фактическия състав на чл.59, ал.3 ЗБН, който раздели на две както съдебната практика, така и теорията, е знанието за неплатежоспособността на банката. Посочено е, че фактът, че за банката е поискано откриване на производство по несъстоятелност, е лесен за доказване, доколкото моментът, в който централната банка е упражнила задължението си по чл.8, ал.3 ЗБН и е поискала откриване на производство по несъстоятелност, след като е отнела лицензията ѝ за извършване на банкова дейност на основание чл.36, ал.2 ЗКИ, е установим и публично известен.

2.1. Най-напред е разгледана презумпцията за знание по чл.59, ал.4 ЗБН:

А) Отчетено е, че действието на презумпцията за знание е поставено от законодателя в зависимост не от самото решение на БНБ за отнемане на лицензията за извършване на банкова дейност, а от „датата на вписване“ на това решение.

Б) Посочена е непрецизността на разпоредбата и необходимостта от корективното ѝ тълкуване, тъй като решението на БНБ не подлежи на вписване, а на обявяване в Търговския регистър (ТР).

В) Отчетено е, че практиката сама е приела, че волята на законодателя е именно обявяване на акта и точно такова правно действие се извършва, като актът се обявява. Само ако вземането на прихващащия кредитор е придобито

след обявяването в ТР се приема, че то е направено при знание на кредитора за настъпила неплатежоспособност на банката и това знание се презумира от закона по необорим начин.

2.2. Съществено място е отделено на знанието за настъпила неплатежоспособност на банката, което следва да бъде установено в рамките на всяко едно съдебно производство, в което се разглежда иск с правно основание чл.59, ал.3 ЗБН. Тъй като става дума за доказване на изцяло субективно възприятие – знанието е индивидуално психическо състояние на отделния субект – доказването му се съсредоточава главно върху обективните факти, станали публично достояние и въздействали върху отделния индивид, като в светлината на това се извършва преценката как последният е възприел тези факти.

А) Преди всичко е анализиран отказът да се обоснове знание, че банката е неплатежоспособна, основан на факта на поставянето ѝ под специален надзор. Посочени са аргументите за това: че доказаното едва в съдебно производство състояние на неплатежоспособност на банката изключва знанието по смисъла на чл.59 ал.3 ЗБН към момента на придобиване на вземането; определя се като неприемлива тезата, че под знание за „настъпила неплатежоспособност” чл.59, ал.3 ЗБН не визираще наличие на специални познания у конкретния кредитор; за релевантна по смисъла на чл.59, ал.3 ЗБН се счита не преценката, а знанието на кредитора за обуславящия неплатежоспособността факт, за какъвто е приет декапитализирането на банката; приема се, че кредиторите не са имали данни за финансово-икономическото състояние на банката повече от това, което е било известно на обществеността чрез медиите, което е недостатъчно; спирането на плащанията към вложители, освен че не е равнозначно на неплатежоспособност по смисъла на ЗКИ и ЗБН, не води и до прекратяване на дейността на банката; знанието за настъпила неплатежоспособност не би могло да се приравни на опасност от неплатежоспособност или евентуално наличие на състояние на неплатежоспособност на банка, защото се счита, че кредиторът следва да е имал данни за финансово-икономическото ѝ състояние повече от това, което е било известно на обществеността чрез медиите; неизпълнението на изискуемо задължение от страна на банката не е достатъчно, за да обоснове извод за настъпила неплатежоспособност, защото е необходимо това спиране на плащанията да бъде идентифицирано като непосредствена причина за влошеното ѝ финансово състояние и заедно с това да бъде установена обективна невъзможност банката да изплати изискуемите свои задължения в разумен период от време; дори продължаващото състояние на остър недостиг на ликвидност за изпълнение на задълженията на банката към депозантите ѝ и другите кредитори не е достатъчно, за да обоснове извод за настъпила нейна неплатежоспособност; не са намерени основания да се тълкува разширително ограничителната по своя характер норма на чл.59, ал.3

ЗБН, чрез приравняване на житейски мислимо предположение към изискуемите от нормата факти; банка, която е поставена под специален надзор, дори и поради изчерпана ликвидност и невъзможност да изплаща дължими и изискуеми влогове, може да не е в неплатежоспособност и може никога да не бъде в процес на несъстоятелност; информацията, която обществото получава в периода 20.06.2014 – 06.11.2014 г., е неясна и противоречива и освен сведения за затрудненията на банката, включва и сведения, че тя ще бъде стабилизирана, както и не се споделя наличие на знание у кредитора за неплатежоспособността на банката от съдържанието на договорите за цесия.

Б) Разгледани са и аргументите, че поставянето на банката под специален надзор обосновава знанието, че банката е неплатежоспособна: че под знание за настъпила неплатежоспособност следва да се има предвид това, което има средностатистическият гражданин/търговец, а не знанието, възникващо у кредитора въз основа на специални познания и на база обоснован икономически анализ; че неплатежоспособността като правно състояние се установява и обявява само от съда, следователно чл.59, ал.3 ЗБН не може да има предвид установяването на всички обстоятелства, свързани с настъпилото правно състояние и релевантни за изграждане вътрешното убеждение на съда; че използваният термин “знание за неплатежоспособност” следва да се разбира като наличие на възприемане за факти и обстоятелства, които предполагат състояние на неплатежоспособност, т.е. в широк смисъл; знанието следва да се преценява и с оглед изискването, при участие в гражданския оборот, всеки гражданскоправен субект да полага дължимата грижа на добрия стопанин или търговец; при затварянето на банката за клиенти трябва за средностатистическия гражданин и търговец да е настъпило знание за нейната неплатежоспособност; неограничен кръг физически лица и търговци са узнали за неплатежоспособността на банката поради обявяване на решенията за поставянето ѝ под специален надзор; фактът, че банката не е в състояние да изпълнява задълженията си по отношение на своите кредитори е признат от самата нея; всички изказвания в публичното пространство след поставяне на банката под специален надзор, по-скоро съставляват опити за преодоляване и ограничаване въздействието върху функционирането на банковата система на последиците от изрично признатия от самата банка факт на невъзможност да извършва разплащания.

В) Направен е преглед на знанието за неплатежоспособност по чл.59, ал.3 ЗБН в правната теория. В една от публикациите, свързани с правните проблеми на иска по чл.59, ал.3 ЗБН, на знанието за неплатежоспособността по чл.59, ал.3 ЗБН е отделено значително място, като е отдаден превес и е споделена тази част от съдебната практика, която отрича наличието на такова знание. Посочена е и противоположната позиция, основана на аналогията на закона, според която разпоредбата на чл.608, ал.2 ТЗ следва да се прилага

съответно и единствено при чл.59, ал.3 ЗБН и да води до предположение, че кредиторите знаят за настъпила неплатежоспособност на банката, когато банката е спряла плащанията към вложителите.

Г) В тази част на дисертационния труд е обосновано какво следва да се влага в понятието „знание за неплатежоспособност“ на банката по смисъла на чл.59, ал.3 ЗБН, като е отчетено, че разминаващите се виждания на практика ползват едни и същи аргументи, за да обосноват напълно противоположни интерпретации на закона.

аа) Най-напред е изяснена семантиката на думите „знание“ и „неплатежоспособност“, защото на едно психологическо състояние е придадено сериозно правно значение, а терминът е употребен извън останалите случаи, в които законодателството го ползва. Посочено е, че лексикалната семантика на думата „знание“ в българския език се свежда до осведомеността на човека за определени факти в заобикалящия го свят, без да се изисква изследване на това как той е възприел полученото знание и го е интерпретирал в съответствие със своите познания в други области.

бб) Обосновано е че, когато е ползвал думата „знаел“ в текста на чл.59, ал.3 ЗБН, който е насочен към уреждане на поведението на неограничен кръг от лица, законодателят е имал предвид точно знанието на всеки един гражданин или търговец за неплатежоспособността на банката. Това знание следва да бъде разглеждано от юриспруденцията не с оглед наличието на някакви специални умения или познания в други области на живота, а като се изхожда от нормалното житейско разбиране на лицето за това какво се разбира, когато юридическо лице се определя като неплатежоспособно.

вв) Разгледана е семантиката на думата „неплатежоспособност“, както и това дали тя не е ползвана като „дума с утвърдено правно значение, правна квалификация“, така както е посочено в чл.37, ал.1 от Указ № 883 от 24.04.1974 г за прилагане на Закона за нормативните актове. Приема се, че в говоримия български език неплатежоспособността се определя и свързва със спиране на плащанията от едно лице.

гг) Направен е анализ и на „неплатежоспособността“ като дума с утвърдено правно значение. Посочено е легалното определение за неплатежоспособността в чл.608 ТЗ, където законът доста подробно е уредил предпоставките за неплатежоспособност в общата търговска несъстоятелност, включително установявайки три оборими презумпции, при които неплатежоспособността на търговеца се предполага. Отчетено е, че ЗКИ не съдържа такова легално определение за неплатежоспособност на банка. Счетено е, че определянето на предпоставките за отнемане на лиценза за извършване на банкова дейност като „легална дефиниция“ на неплатежоспособността на банка, е доста спорно и няма как да бъде споделено. Не е споделено нито теоретичното, нито съдебно изразено

разбиране за изключване приложението на общото понятие за неплатежоспособност по чл.608 ТЗ по аналогия (*analogia legis*).

дд) Обосновано е, че доколкото знанието следва да бъде разбирано като състояние на осведомеността на човека за определени факти в заобикалящия го свят, то същото, по отношение на неплатежоспособността на банката, следва да бъде възприемано като осведомеността на човека, че банката не може да извършва плащания на своите вложители и съответстващото знание на самите вложители в банката, че те няма в обзримо бъдеще да получат вложенията си. Именно това е житейското знание и разбиране на неплатежоспособността на средностатистическия гражданин и търговец, което законодателят е вложил в понятието „знаел“ в чл.59, ал.3 ЗБН.

ее) В подкрепа на горното са и непротиворечивите разбирания, че неплатежоспособността като правно състояние се установява и обявява само от съда, което няма как да се приложи в случая с чл.59, ал.3 ЗБН.

жж) Не следва за релевантно обстоятелство да се приема и решението на УС на БНБ, с което е установено, че банката е имала отрицателен капитал, защото настъпването на такова състояние е констатирано въз основа на експертно заключение, което предполага специални знания.

зз) По изложеното е направен обоснованият извод, че когато използва думата „знание“, нормата на чл.59, ал.3 ЗБН не влага в нея и няма предвид установяването на всички обстоятелства, релевантни за изграждане вътрешното убеждение на съда или административния орган, въз основа на събрани доказателства в хода на съдебното или административното производство, свързани с настъпилото правно състояние „неплатежоспособност“.

ии) След като е отхвърлено възприемането на думата „знание“ като термин с правно значение или такъв, за който има легална дефиниция, е направен анализ на това в каква среда се е изграждало знанието, като форма на осведоменост на българския гражданин, за неплатежоспособността на КТБ АД (н.) в периода след 20.06.2014 г. до 07.11.2014 г. В резултат е направен извод, че в публичното пространство е циркулирала огромна по обема си информация за състоянието на КТБ АД, като на обществото е предоставяна достатъчна информация, че КТБ изпитва както ликвидни проблеми, така и проблеми, настъпили в резултат на действия, определени от БНБ като „несъвместими със закона и добрите банкови практики“.

кк) За изграждане на знанието е допринесло и оповестяването в Търговския регистър на всички актове на БНБ. След като основното действие на вписването в регистъра е оповестително – целта му е да се информират участниците в търговския и гражданския оборот за всички важни обстоятелства – поради това от момента на обявяване на решенията на БНБ всички трети лица се считат уведомени за тяхното постановяване и съдържание, включително за финансовото състояние на банката.

лл) Разгледани са и съображенията, свързани със специалния надзор, разглеждан като административно производство, което е отделно и различно от производството по несъстоятелност на банката. Той се налага тогава, когато БНБ е направила заключение за наличие на такава опасност за неплатежоспособност по смисъла на действащата към този момент разпоредба на чл.115, ал.2 ЗКИ. Това представлява вземане на решение от страна на компетентния орган в рамките на предоставените му от закона правомощия, което решение е взето при спазване на установените правила и при наличие на специално знание, с което обикновеният гражданин и търговец не разполагат. Но дори и това решение е доведено до знание на всеки един гражданин или търговец и с него, както и с предишните решения на БНБ, той е следвало да съобрази поведението си и да дооформи възприятието си за състоянието на КТБ АД.

мм) Отчетен е и факта, че спирането на плащанията от КТБ АД не е направено в изпълнение на мярката по чл.116, ал.2, т.2 ЗКИ за забрана за изпълнение на задълженията на банката като принудителна административна мярка на особения надзор, а е индикация за спиране на плащанията по смисъла на чл.608, ал.3 ТЗ, защото самото ръководството на банката е информирало БНБ за проблемите ѝ едва след изчерпване на ликвидността, преустановяване на разплащанията и банковите операции.

нн) По изложеното е прието, че в чл.59, ал.3 ЗБН не е вложено изискване за установяване на неплатежоспособността по какъвто и да ред и от който и да е орган, а се има предвид осведомеността на гражданина или търговеца за неплатежоспособността в семантичната ѝ, общодостъпна форма, тази осведоменост, която да ги мотивира да извършат или не определени действия, а не правното значение на термините, употребени в различни части на един закон или в отделни закони.

оо) Посочено е също, че е нормално при изграждане на знанието да се изисква от участниците в гражданския оборот да полагат дължимата грижа – съответно на добрия стопанин или добрия търговец, която представлява минимално изискуемата се представа на средностатистическия гражданин и/или търговец за състоянието на банката.

пп) Изводът, че знание за неплатежоспособността на банката е съществувало, се подкрепя и може да се извлече и от съдържанието на договорите за цесия, в които страните са уговарили условия за прекратяването им при евентуално завеждане на иск за обявяване недействителността на прихващанията. Той се потвърждава и от целите на посочените договори, първата от които е тази на цедента (вложителя), който получава възможност да получи цена на прехвърлената вземане, която като абсолютна стойност не би получил от банката, а втората е тази на цесионера (обикновено кредитополучател), който се стреми да придобие на изгодна цена вземане, с което предсрочно и по номинал да погаси задълженията си.

С оглед на всичко изложено в дисертационния труд е споделено това разбиране по отношение знанието на прихващания кредитор, за който законът е ползвал израза „знаел, че е настъпила неплатежоспособност“ на банката, което не се свързва с надлежното установяване на тази неплатежоспособност с доказателствени средства пред административния орган или в съда, а се идентифицира с житейското разбиране на неплатежоспособността на средностатистическия гражданин и търговец, както и за такава неплатежоспособност на банката, означаваща, че банката е изпаднала в състояние, в което да не може да „върне“ (изплати) влоговете на своите клиенти.

III.5. Обект на анализ в този раздел е отменителният иск по чл.59, ал.5 ЗБН, при който е извършена радикална промяна в системата на отменителните иски срещу прихващанията в банковата несъстоятелност, която няма аналог в общата търговска несъстоятелност. Най-общо казано, след промяната нормата недвусмислено разпростира действието си върху по-голям брой субекти, чиито изявления за прихващане могат да бъдат отменени като недействителни и се постави само един единствен релевантен критерий, според който едно прихващане може да бъде обявено за недействително по отношение кредиторите на несъстоятелността. Това е времето, в което е направено изявлението за прихващане – началната дата на неплатежоспособността или датата на поставяне под специален надзор, ако тази дата предшества началната дата на неплатежоспособността.

1. Основният проблем, свързан с този текст, е този за промените в редакцията на чл.59, ал.5 ЗБН в процедурата по несъстоятелност на КТБ АД (н.).

А) Първото от затрудненията е породено от ползването на думата „длъжника“ в дотогавашния текст на нормата. Макар да е пределно ясно, че в общата търговска несъстоятелност с думата „длъжник“ винаги се обозначава несъстоятелният търговец, ползването на този термин в ЗБН е направено някак си не на място и в отклонение на досегашната логика и законодателна техника на закона, разглеждан в неговата цялост, защото в него, когато става дума за банката в производството по несъстоятелност, се употребява думата „банка“. Горното налага терминът „длъжник“ да бъде тълкуван, за да се изясни какво точно е имал предвид законодателят, когато го е използвал. При това тълкуване изводът е, че с термина „длъжник“, използван в чл.59, ал.5 ЗБН (в редакцията му до 28.11.2014 г.) се обозначава правният субект, който е насрещна страна на кредитора на банката в правоотношението по прихващане, т.е. единствената възможност е този правен субект да бъде банката. Защото няма как под „длъжник“ да се разбира нещо различно от длъжника в несъстоятелността, а този длъжник в банковата несъстоятелност е

само банката. Следователно чл.59, ал.5 ЗБН (в редакцията му преди 28.11.2014 г.) е регулирал само относителната недействителност на прихващанията, извършени след началната дата на неплатежоспособността от самата банка.

Б) Освен логичен по изложеното систематично тълкуване, верността на извода се потвърждава и с оглед предприетите законодателни промени, защото с изменението на чл.59, ал.5 ЗБН, обн. в ДВ бр.98 от 28.11.2014 г., законът изостави изцяло ползването на термина „длъжник“ в банковата несъстоятелност.

2. В тази точка е разгледан характера на иска по чл.59, ал.5 ЗБН и процесуалната легитимация на страните по него.

А) Преди всичко е обърнато внимание на това дали с тази разпоредба се урежда недействителност *ex lege* или става дума за потестативно право, което се упражнява само по съдебен ред. Първото се подкрепя от част от теорията, но не се споделя от съдебната практика, изразена в постановените решения по този отменителен иск. Независимо от това, единичните случаи, в които се приема, че недействителността настъпва по силата на закона, както и изразяване на подобно схващане от Общото събрание на съдиите от Търговска колегия на ВКС, са показателни за смущенията, които предизвиква приложението на чл.59, ал.5 ЗБН.

За да се определи характера на правото по чл.59, ал.5 ЗБН, респ. какъв е видът на иска, основан на посочената разпоредба, е направена съпоставка с аналога му в общата търговска несъстоятелност – чл.645, ал.4 ТЗ. Последният не урежда изначалната недействителност на прихващането, а създава потестативно право за кредиторите на несъстоятелността да поискат обявяване за недействително на едно дотогава действително прихващане. Тъй като това право е идентично с правото по чл.59, ал.5 ЗБН, независимо от това в коя от редакциите му, то и последното е определено като потестативно право, което се упражнява с конститутивен иск. Последното се споделя безусловно и от установената до момента съдебна практика.

Б) В рамките на прегледа са посочени са и лицата, които са активно и пасивно легитимирани по този иск. Тъй като законът в чл.62, ал.1 ЗБН е изброил *numerus clausus* лицата, които са активно легитимирани да го предявят, спорът по-скоро се свежда до пасивно легитимирани да отговарят по тези иски лица и най-вече дали наред с извършилия прихващането кредитор, като ответник следва да бъде конституирана и банката, т.е. дали между тях има необходимо другарство, основано на съществуващото помежду им материално правоотношение. Разгледана е цялата съдебната практика, както и образуваното тълкувателно дело № 1/2019 г. на ОСТК на ВКС. Дисертационният труд обосновава разбирането, че банката не следва бъде конституирана като страна по исковете по чл.59, ал.5 ЗБН, защото прихващането е едностранна сделка, за извършването на която не е

необходимо съдействие на лицето, с което се прихваща. Поради това ответник по иска за обявяване на недействителност на прихващането следва да бъде само активната страна. Освен това в производството по ЗБН банката няма органично представителство като самостоятелен правен субект, а съгласно чл.31, ал.1, т.1 ЗБН тя се представлява само от синдика. Заедно с това е посочено, че като ответник банката не би могла да се ползва от участието си и правните последици от уважаване на иска по чл.59 ал.5 ЗБН, което на самостоятелно основание изключва правния ѝ интерес от участие в съдебното производство по него. В резултат е обосновано, че в производствата по ЗБН ответник трябва да бъде само лицето, извършило прихващанията, не могат да бъдат прилагани правилата на общата несъстоятелност и между несъстоятелният длъжник и ответника по иск с правно основание чл.59, ал.5 ЗБН не е налице основание за прилагане на режима на необходимото другарство.

3. Точката е посветена на анализ на фактическият състав на иска по чл.59, ал.5 ЗБН.

А) Най-напред е отбелязано, че споровете и различните тълкувания в практиката и теорията относно този иск се свеждат до приложимостта на чл.59, ал.5 ЗБН в редакцията му след промените, обнародвани в ДВ бр.98/2014 г., в сила от 28.11.2014 г., тъй като там не е предвидена изрична норма за обратно действие на промените. Междувременно с § 8 от ЗИЗ на ЗБН, обнародван в ДВ, бр.22 от 13.03.2018 г., е приета изрична разпоредба, придаваща действие от 20.06.2014 г. на изменението на чл.59, ал.5, 6 и 7 ЗБН, обнародвани в ДВ бр.98/2014 г., т.е. по този начин законът с изрична норма, предвиждаща обратно действие на промените от 28.11.2014 г., даде възможност на съда да я прилага, макар за конституционносъобразността на промените да са образувани две дела в Конституционния съд.

Б) С тези промени действащата редакция на чл.59, ал.5 ЗБН, освен че разшири кръга на лицата, спрямо които ще се прилага нормата – там вече като извършващи прихващането изрично са посочени както банката, така и кредитора – елиминира и момента на възникване на насрещните задължения и остави като правно релевантен факт, свързан с недействителността на прихващането, единствено момента на неговото извършване във времето.

В) Направен е подробен анализ на създадената практика по приложението на чл.59, ал.5 ЗБН и по-специално на отказа на част от съдилищата да приложат новата редакция на чл.59, ал.5 ЗБН, както следва: приема се, че понеже прихващането е материалноправен институт, то и нормите, които уреждат упражняването на това право са материалноправни, така както са материалноправни и нормите, които уреждат недействителността на изявленията за прихващане, а това означава, че измененията в ЗБН, обнародвани в ДВ, бр.98 от 28 ноември 2014 г., не следва

да се прилагат за прихващанията, направени преди тази дата; поради изложеното е приложим законът, действащ към момента на извършване на прихващането и когато то е породило своето действие, защото действителността или недействителността на извършено прихващане се преценяват тогава; моментът, когато за синдика и кредиторите на несъстоятелността възниква правото на иск по чл.59, ал.5 ЗБН, е без значение за преценката за приложимата правна норма относно недействителността на извършеното прихващане, защото и макар че фактически процесуалното право да се иска недействителност на прихващането да е реализируемо едва след откриването на производство по несъстоятелност, то действителността или недействителността на самото прихващане следва да се преценява към момента на осъществяването на фактическия му състав.

Г) Посочена е и практиката, която обосновава обратното, както следва: потестативното право на кредиторите по чл.59, ал.5 ЗБН възниква и може да бъде упражнено от който и да е от тях най-рано при откриване производството по несъстоятелност на банката; упражняването на това право става в обема и при условията на закона, който действа към момента на възникването, съответно – упражняването му; към правото да се иска обявяване на относителна недействителност на прихващането е приложима тази законова норма, действаща към момента на възникването на това право, защото прихващането е само една от предпоставките на фактическия състав на иска по чл.59, ал.3 ЗБН;

Д) Дисертационният труд приема за правилно и обосновано становището, че и без придаденото ѝ изрично обратно действие новата норма на чл.59, ал.5 ЗБН е приложима към прихващанията, извършени в периода на старата ѝ редакция, по следните съображения:

аа) След като е безспорно в доктрината, че чл.59, ал.5 ЗБН, в редакцията му в сила от 28.11.2014 г., урежда преобразуващо (потестативно) право, като се признава и материалноправния характер на разпоредбата, нормата несъмнено съдържа фактическия състав на самото право, т.е. неговите правопораждащи юридически факти, един от които е изискването по отношение на банката да е открито производство по несъстоятелност.

бб) Именно с оглед на последния юридически факт няма как преобразуващото право по чл.59, ал.5 ЗБН да е съществувало преди момента на обявяване на банката в несъстоятелност. Тъй като този момент е свързан с възникване на материалното потестативно право, заради това едва при осъществяване на фактическия му състав следва да се извърши и преценката за приложимата законова норма.

вв) От посоченото е видно, че за приложението на чл.59, ал.5 ЗБН законът предполага открито производство по несъстоятелност, но това обстоятелство е свързано с възможността за предявяване на иска, което е самостоятелно процесуално действие, което е неотносимо към фактическия

състав на самото прихващане. Поради това откриването на производството по несъстоятелност се наслагва към вече настъпилите други факти, посочени в хипотезата на чл.59, ал.5 ЗБН и то е и причината за преоценка на предхождащата го сделка – прихващането.

гг) В подкрепа на горното е самото съдържание на чл.59, ал.5 ЗБН, защото единият от юридическите факти на този сложен състав е валидно направеното и породило правни последици прихващане. Това обаче означава, че прихващането е породило действие и това действие към момента на извършването му е било разрешено и позволено от закона, а ако по отношение на банката не беше открито производство по несъстоятелност, нямаше как който и да е да посегне на правната сфера, в която то е изразило ефекта си. Самото потестативно право обаче, като материално такова, не урежда прихващането, това право е различно материално право, отделно от материалното право, свързано със сделката по прихващането, което право не е предоставено на субектите на тази сделка.

дд) Друг аргумент за това, че към преобразуващото право е приложим законът, който е действащо право към датата на възникването му, е неговата цел – обявяване на относителната недействителност на прихващането. Законът стриктно е ограничил до посочените в него лица субективния кръг на действие на преобразуващото право, което означава отново, че то е различно от правото на прихващане, което има действие спрямо всички.

ее) При съобразяване на всичко изложено може да се направи обоснованият извод, че в производството по несъстоятелност на банка едва от датата на постановяване на съдебното решение в полза на кредиторите на несъстоятелността ѝ възникват преобразуващите права, уредени в ЗБН, включително това по чл.59, ал.5 ЗБН.

жж) Правилността на извода се потвърждава и от сравнителния анализ на изменението на нормата в ЗБН с измененията на фактическите състави на преобразуващите права по чл.645 ТЗ, чл.646 ТЗ и чл.647 ТЗ от 2013 година.

зз) Изложеното по-горе в дисертационния труд е в пълен унисон и с основополагащия принцип на правовата държава, закрепен в чл.4, ал.1 от Конституцията на Република България, защото разпоредбата, свързана с потестативните права на кредиторите в банковата несъстоятелност, не регулира по никакъв начин валидността, нито законността на прихващанията – те са предмет на регулация на други норми и на други закони.

ии) Именно поради това няма как измененията в чл.59, ал.5 ЗБН да имат същинско обратно действие, защото той не засяга вече придобити права или погасени задължения. Той урежда други такива, при упражняването на които се стига до създаване на нови права, за други лица, които влизат в колизия с вече настъпили правни последици, но те са възникнали от различни юридически факти, спрямо първоначално правопораждащите, поради което не е налице хипотезата на обратно действие на закона.

4. В последната точка е разгледано отлагането действието на прихващането по чл.59, ал.5 и ал.6 ЗБН и замисъла на законодателя недействителността да се прилага само за размера на прихващането, който ще надхвърли сумата, която прихващащият кредитор би получил след разпределение на осребреното имущество в рамките на производството по несъстоятелността – т.е. отново на преден план е защитата на принципа за равнопоставеност на всички кредитори. Отбелязана е и неправилната граматическа и словесна конструкция, допусната в текста на новата редакция на ал.5 на чл.59 ЗБН и е предложено връщане на старата редакция. Независимо от това е отчетено, че основателността на иска по чл.59, ал.5 ЗБН не е обусловена от събирането на доказателства в рамките на съдебното производство за това какво би получил извършилият прихващането кредитор на банката съгласно окончателната сметка за разпределение.

IV. ТРЕТА ГЛАВА. ИСКОВЕТЕ ПО ЧЛ.60 ОТ ЗАКОНА ЗА БАНКОВАТА НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ

В началото на изложението е направен сравнителен преглед на исковите, уредени в чл.60, ал.1 ЗБН, които по съществото си са сходни с исковите по чл.646 и чл.647 ТЗ. Най-общо те уреждат различни хипотези на недействителност или нищожност на действия и сделки по разпореждане/обременяване на имуществото, включено в масата на несъстоятелността на банката, извършени от самата банка, което е и основанието за едновременното им разглеждане. Посочено, че по тези разпоредби почти не е създадена практика по приложението им, което ограничава анализа им до теоретичен, допълнен със съображения по приложението на закона в тази му част.

1. Предмет на разглеждане в първа точка са общите характеристики на исковите по чл.60 ЗБН

А) Най-напред е направено разграничението между относителната недействителност и нищожността на действията и сделките по чл.60 ЗБН. Посочено е, че сделките и действията по чл.60 ЗБН, които са обявени от закона за нищожни, по принцип пораждаат желаните от страните по тях правни последици, но, при предявяване на иск от активно легитимирани за това лица, могат да бъдат прогласени за нищожни само по отношение на посочените от закона лица – кредиторите на несъстоятелността на банката. За всички останали правни субекти тези сделки са действителни и могат да им бъдат противопоставени, което е тяхната отлика с нищожността в гражданското право и тяхна прилика с нищожността в търговското право.

Б) Разгледани са процесуалните предпоставки за допустимостта на исковите по чл.60 ЗБН, първата от които е, че за банката трябва да бъде образувано производство по несъстоятелност, както и установените от закона срокове за предявяването на исковите, които са посочени, че са преклузивни.

В) При определяне характера на исковите по чл.60 ЗБН е обосновано, че исковите по чл.3, ал.3 ЗБН и чл.22, ал.2 ЗБН са „за установяване на нищожност“, което несъмнено означава, че самият закон ги определя за установителни. Няма проведено такова разделение за исковите по чл.60, ал.1 и 2 ЗБН, но поради тясната свързаност на нищожността по чл.60, ал.2, изр. второ ЗБН с нищожността по чл.3, ал.3 ЗБН и чл.22, ал.2 ЗБН, е прието, че искът и по тези разпоредби следва да бъде квалифициран като установителен. Всички останали иски по чл.60, ал.1 и ал.4 ЗБН, представляват упражняване от страна на активно легитимирани за това лица на потестативно право, а тази промяна може да бъде извършена единствено чрез предявяване на конститутивни иски.

Г) Уточнена е процесуалната легитимация на страните по исковите по чл.60 ЗБН, с оглед на това, че ЗБН изрично посочва лицата, които са активно легитимирани да предявят исковите по чл.60, ал.1 и 2 ЗБН, както и лицето, което може да предяви иска по чл.60, ал.4 ЗБН, всички действащи като процесуален субституент на кредиторите на масата на несъстоятелността. Заедно с това са посочени и лицата, спрямо които сделката е относително недействителна, т.е. лицата, които са обхванати от последиците на постановените решения по тези иски, което позволява да се определи кръга от лица, които са пасивно легитимирани да отговарят като ответници по иски по чл.60 ЗБН, защото ЗБН, по подобие на ТЗ, не ги уточнява. Направен е извод, че при съобразяване на теорията и установената практика по приложението на чл.649 ТЗ, ответници по отменителните иски са страните по увреждащата кредиторите сделка – несъстоятелният длъжник и това трето лице, което е приобретател на вещта, или третото лице, което се ползва от увреждащото действие, като тези ответници имат качеството на задължителни другари в процеса. В банковата несъстоятелност обаче, законът изключва несъстоятелната банка като юридическо лице и корпоративна структура от каквото и да е участие в производството, включително в отменителните производства, които са неотменима част от него.

2. В следващата точка от тази глава са разгледани особеностите на исковите по чл.60 ЗБН:

А) Подозрителният период е една от тези особености, като по смисъла на чл.60, ал.1 ЗБН това е различен по своята продължителност период, започващ назад във времето от началната дата на неплатежоспособността, отделен за различните сделки и действия посочени там. Освен него, в чл.60 ЗБН са предвидени и два допълнителни периода: този между датата на

неплатежоспособността и датата на постановяване на решението за откриване на производство по несъстоятелността, както и периода от датата на подаване от БНБ в съда на искането за откриване на производството по несъстоятелност на банката до неговото приключване. Посоченото означава, че ЗБН в общия случай въвежда правилото срокът на подозрителния период да започва назад във времето, считано от датата на неплатежоспособността. Предвидена е и възможността да се търси недействителността/нищожността на сделките и действията по чл.60, ал.1 ЗБН, извършени от банката между датата на неплатежоспособността и датата на постановяване на решението за откриване на производството по несъстоятелност, защото е нормално в този период да бъдат осъществени хипотези на недействителност, предвидени там. Преди всичко е отчетено, че това е период, който започва да тече напред във времето, за разлика от общия случай, посочен по-горе. Изрично е посочено, че ЗБН е предвидил по-дълги срокове за обявяване на относителната недействителност на сделките и действията по чл.60, ал.1 ЗБН, като е направено сравнение със сроковете по чл.646 и чл.647 ТЗ.

Б) Разгледани са и нищожните сделки в подозрителния период, като е обърнато внимание на това дали исковете за нищожност по чл.60, ал.2, изр. второ ЗБН и по чл.60, ал.5 ЗБН са различни от исковете по чл.3, ал.3 ЗБН или по чл.22, ал.2 ЗБН. С оглед на анализа е прието, че законодателят е включил исковете за установяване на нищожността по чл.3, ал.3 ЗБН и по чл.22, ал.2 ЗБН в системата на отменителните искове, предвидени в закона, което означава, че нищожността по ЗБН (както и тази по ТЗ) на практика е приравнена по последици с относителната недействителност.

3. В отделна точка са разгледани различните фактически състави на исковете по чл.60 ЗБН.

А) Първият от тях е уреден в чл.60, ал.1, т.1 ЗБН, при който може да се иска обявяване недействителност на безвъзмездна сделка, извършена от банката в тригодишен срок преди датата на нейната неплатежоспособност. Основното е, че става дума за безвъзмездна сделка, в резултат на която в патримониума на банката не постъпва никакво имущество, а обратно – той се намалява с това, което е отчуждено в полза на което и да е трето лице, без последното да е извършило имуществена престация.

Б) Вторият фактически състав, уреден в чл.60, ал.1, т.2 ЗБН, е този, при който може да се иска обявяване недействителност на безвъзмездна сделка, извършена от банката в петгодишен срок преди датата на нейната неплатежоспособност, когато тя е в полза на администратори или акционери на банката, както и на свързани с тях лица. Последното, заедно с удължения срок на подозрителния период, е разликата на тази хипотеза на недействителност с предходната по чл.60, ал.1, т.1 ЗБН. Законодателят е преценил, че съществуващата връзка между банката, от една страна и

свързаните с нея лица, от друга страна, е достатъчно основание да се приеме, че тези насрещна страна има субективното знание или възможност за такова знание за проблемите на банката, което да опорочи безвъзмездната сделка, независимо дали става дума за обичайна такава или излизаща извън границите на обичайното за подобни сделки. Преценката за знание е направена от закона с оглед субекта на насрещната страна и не се търси друг обективен критерий за него, който да бъде установяван в рамките на съдебния процес

В) Третата хипотеза на недействителност, по чл.60, ал.1, т.3 ЗБН, обхваща всяка сделка или действие, когато те са с намерение да се увредят кредиторите на банката и са извършени в петгодишен срок преди датата на неплатежоспособността. Това е едната от двете разпоредби на относителна недействителност по чл.60, ал.1 ЗБН, при която фактическият състав предвижда доказване факта на намерението за увреждане на кредиторите на несъстоятелността. Последното е определено в дисертацията като желание за намаляване на масата на несъстоятелността като последица от разпоредителни или обременителни сделки и действия от страна на банката. А доколкото законодателят е въвел субективен елемент – намерение за увреждане (*animus nocendi*) на представляващите банката, последното се определя като „мисъл и желание да се направи нещо във вреда на кредиторите, т.е. съзнание, че със съответния правен акт се увреждат кредиторите“. То трябва да се установява след преценка на доказателствата, събрани по конкретния спор, при косвено доказване, извършено на основата на предположения, произтичащи от преценката на конкретните факти и материализиращи субективното намерение за увреждане, без да се ограничава до доказване само като резултат – намаляване на имуществото на банката – но и едновременно до установяване на търсената последица от сделката или действието.

Г) Четвъртият фактически състав на относителна недействителност, уреден в чл.60, ал.1, т.4 ЗБН, е този, при който може да се иска обявяване на недействителността на погасяване на парично задължение чрез прехвърляне на собственост, извършено в шестмесечен срок преди датата на неплатежоспособността, ако връщането би довело до увеличаване на сумата, която кредиторите биха получили при разпределение на осребреното имущество на банката. Трябва да се отбележи, че в търговската несъстоятелност не съществува подобен конкретен отменителен иск, макар той частично да е идентичен с исковете по чл.646, ал.2, т.1 и т.3 ТЗ. При иска по чл.60, ал.1, т.4 ЗБН обаче се атакува само погасяване на изискуемо или неизискуемо парично задължение, извършено чрез прехвърляне на собственост – т.е. изправени сме пред класически случай на даване вместо изпълнение (*datio in solutum*). При всички случаи става въпрос за „прехвърляне на собственост“, което имплицитно означава, че става дума за прехвърляне на вещ, което включва както недвижими имоти, така и движими вещи, или собственост върху дялове от търговски дружества, или акции.

Отбелязано е, че законът по никакъв начин не въвежда като елемент от фактическия състав на иска по чл.60, ал.1, т.4 ЗБН изискването за равностойност или не на прехвърлената в собственост вещ спрямо размера на паричното задължение, но изисква да се извърши преценка какво би получила насрещната страна по сделката в резултат на разпределението на осребреното имущество на банката и дали тази сума би надхвърлила по размер това, което тя е получила от банката вместо плащане на нейното задължение.

Отбелязано е, че в рамките на специалния състав на чл.60, ал.5 ЗБН е предвидена и недействителността, съответно нищожността, при наличието на основанията по чл.3, ал.3 ЗБН и чл. 22, ал.2 ЗБН, на погасяването на парично задължение чрез прехвърляне на собственост, извършено от временния синдик или синдика на банката.

Д) Петата хипотеза на недействителност – по чл.60, ал.1, т.5 ЗБН, е предвидена за всяка сделка, извършена в 2-годишен срок преди датата на неплатежоспособността, във вреда на кредиторите, страна по която е свързано с банката лице, администратор или акционер на банката, както и негов съпруг, роднина по права линия и роднина по съребрена линия до шеста степен включително, съответно свързано с него лице. Това е втората разпоредба на относителна недействителност по чл.60, ал.1 ЗБН, при която фактическият състав предвижда доказване на факта на увреждането на кредиторите на несъстоятелността, за която в пълна сила важат съображенията, свързани с увреждането, изложени по повод разпоредбата на чл.60, ал.1, т.3 ЗБН. Изрично обаче е посочена разликата между фактическите състави на относителната недействителност по чл.60, ал.1, т.3 и по чл.60, ал.1, т.5 ЗБН, като в последния отсъства намерението на представляващите банката за увреда на кредиторите, предвидено в иска по т.3 на разпоредбата. В рамките на иска по чл.60, ал.1, т.5 ЗБН е разширен и кръга на лицата, които са участници в сделката, сключена във вреда на кредиторите. Използваната законодателна техника отново е на изрично посочване на свързаните лица, сключили с банката увреждащата сделка, като следва да се отбележи, че броят им е по-голям, сравнен с тези, които са изброени в текста на чл.60, ал.1, т.2 ЗБН.

Е) Шестият фактически състав, уреден в чл.60, ал.1, т.6 ЗБН е този, при който може да се иска обявяване недействителност на възмездна сделка, извършена от банката в двегодишен срок преди датата на нейната неплатежоспособност, когато даденото значително надхвърля по стойност полученото. По принцип с него се търси недействителността на сделка, която е извършена от банката в рамките на нормалната ѝ дейност, т.е. от нейните изпълнителни директори, прокуристи или пълномощници. Проблемът при анализа на този иск е изведен в определянето на еквивалентността на насрещните престации по сделката с оглед на използвания от закона израз „даденото значително надхвърля по стойност полученото“. Най-общо и

доколкото става дума за възмездна сделка, това означава, че в патримониума на банката постъпва някакво имущество, но заедно с това обективно той се намалява – става дума за разликата в стойността на това, което е получено и това, отчуждено в полза на третото лице, защото имуществената престация на последното е на по-ниска стойност. Макар разгледан от тази плоскост въпросът да изглежда чисто икономически, дисертацията приема, че решението дали „надхвърлянето по стойност“ е „значително“, е правно, а не експертно становище. Посочено е, че няма единен и точно определен установен критерий за „значително“ надхвърляне на даденото спрямо полученото – приема се, че има такова, когато стойността на отчужденото имущество надвишава с $1/3$ получената за него цена.

Ж) Седмият фактически състав на относителна недействителност, уреден в чл.60, ал.1, т.7 ЗБН, е този, при който може да се иска обявяване недействителност на учредяване от банката на залог, ипотека или друго обезпечение, което е извършено в едногодишен срок преди датата на неплатежоспособността, за обезпечаване на необезпечено дотогава вземане. Става въпрос за иск, който е идентичен с иска по чл.646, ал.2, т.2 ТЗ (в ЗБН към залога и ипотека, предвидени в ТЗ, са добавени, без да са конкретизирани и други обезпечения) и който правната теория и практика определят този вид обезпечения като „преферентни обезпечения“, тъй като за разлика от увреждащите сделки и действия, тези обезпечения не се отразяват количествено или качествено върху масата на несъстоятелността, защото не я увреждат пряко. За сметка на това обаче преферентните сделки променят начина и реда на разпределяне на осребреното имущество на длъжника между неговите кредитори, като длъжникът сам отдава предпочитание на един ли няколко от своите кредитори. Именно така се накърнява принципът на равното и пропорционално удовлетворяване на кредиторите (*pari passu*) в производството по несъстоятелност. Поради това законът санкционира такова поведение на несъстоятелната банка, която чрез сключване на подобни сделки създава привилегия за някой от кредиторите, което му позволява да конкурира неоснователно другите кредитори.

4. Разгледани са и пределите на действие на решенията по исковете по чл.60 ЗБН, като е подчертано това, че ЗБН не съдържа изричен текст, в който да посочва лицата, спрямо които се разпростира действието на постановеното решение по отменителните искове, така както е направено в чл.649, ал.5, изр. второ ТЗ. Въпреки че посочената празнина в закона до момента не е създавала противоречия и може да бъде преодоляна по пътя на правоприлагането, в труда се поддържа разбирането, че не следва да се прилага по аналогия текст от закона, който посочва кръга от лицата, спрямо които решението по отменителен иск произвежда действие, а е необходимо това да става по силата на изрична правна норма.

V. ЧЕТВЪРТА ГЛАВА. ИСКЪТ ПО ЧЛ.60а ОТ ЗАКОНА ЗА БАНКОВАТА НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ

1. Най-напред е разгледана общата характеристика на иска по чл.60а ЗБН с оглед на това дали става дума за отменителен или осъдителен иск, както и дали това е иск, който е различен от установителните и ревандикационните иски, уредени в Закона за собствеността. Този въпрос е решен от ВКС, който приема, че искът по чл.60а ЗБН е осъдителен, като в дисертационния труд е направено разграничение между него и конститутивните иски, защото с иска по чл.60а ЗБН не се претендира обявяване на относителната недействителност. Законодателното разрешение, заложено в чл.60а от ЗБН, обаче далеч не попада в групата на тези разпоредби, не само защото буквалният му текст не съдържа посочения израз, но и защото може да се направи извод, че когато го е имал предвид, законодателят изрично е посочил случаите, в които може да се иска този особен вид недействителност, както например го е сторил в предходните две разпоредби в ЗБН, а именно - чл.59 и чл.60. Освен това целта на иска с правно основание чл.60а от ЗБН е различна от целта на конститутивните иски, защото с този иск се търси попълване на масата на несъстоятелността с цел последващо осребряване и разпределяне на върнатото имущество или директното му разпределяне, ако същото представлява парични средства. При иска по чл.60а ЗБН обаче не се претендират права на несъстоятелната банка върху процесното имущество, защото е несъмнено, че то е част от патримониума на ответника. Поради връзката обаче между това имущество и средствата, с които то е придобито, законът дава право на несъстоятелната банка пряко да претендира имуществото, без да се твърдят права върху него, нито да се отричат правата на сегашния му собственик. Извежда се, че с посочената разпоредба законодателят е предвидил възникването на едно специално притезателно право в полза на банката в несъстоятелност, което освен че може да бъде характеризирano по естеството си като облигационно, е основано и на имплицитно прогласената от закона относителна недействителност на междинните прехвърлителни сделки/действия, чрез които имуществото е преминало в патримониума на третото лице. Горното означава, че в рамките на доказването в производството по иск с правно основание чл.60а ЗБН не е необходимо да се установяват общите предпоставки на относителната недействителност на *actio Pauliana*, включително да се атакува всяка увреждаща сделка или да се изследва намерението за увредата. Чрез иска по чл.60а, ал.1 ЗБН по същество се претендират последиците на вече настъпила *ex lege* относителна недействителност, като с него се търси фактическото връщане на имуществото.

2. В следващата точка са разгледани процесуалните предпоставки за предявяване на иска по чл.60а ЗБН:

А) Първата от тях е свързана с изискването да е открито производство по несъстоятелност на банката, защото легитимирани да предявят иска лица са синдикът, временният синдик и ФГВБ.

Б) Втората предпоставка е установеният от закона срок за предявяването на иска, който е 5-годишен от откриване на производство по несъстоятелност за банката и е преклузивен, каквито са и всички срокове за предявяване на отменителните иски, изброени в чл.62, ал.1 ЗБН.

В) Обърнато е внимание и на активната и пасивната материалноправна и процесуална легитимация на страните, като в кръга на лицата, които са активно легитимирани да предявят иска по чл.60а ЗБН, законът поставя и всеки кредитор на банката. Тези лица действат като процесуални субституенти на банката.

Г) При съобразяване на изложеното по-горе относно активната процесуална легитимация за предявяване на иска, е отчетен и имплицитно съдържащия се в нормата правен интерес у посочените лица, защото правният интерес от предявяване на този иск е преценен в рамките на закона при възлагане на процесуалната субституция.

Д) Посочена е и пасивната легитимация на ответниците по иска по чл.60а ЗБН, като е изяснен изразът „трето лице“, използван в тази разпоредба, който е тълкуван систематично с нормата на § 1, т.7 от ДР на ЗБН. В рамките на тълкуването е посочено, че това трето лице, с оглед липсата на изискване да се атакуват междинните прехвърляния, е крайният получател на имуществото с произход банката и той трябва да е такъв в момента на предявяване на иска.

Е) Макар и страна по материалното правоотношение, несъстоятелната банка не е ответник по иска по чл.60а ЗБН по съображенията, изложени във връзка с отменителните иски.

3. Изследвани са и елементите от фактическия състав на разпоредбата, който включва: предоставяне от несъстоятелната банка на парични средства или други имуществени права на неин пряк длъжник, както и съществуващо към момента на завеждане на иска изискуемо вземане на банката от него; този пряк длъжник да е придобил с предоставените му от банката средства имущество, което имущество, или самите парични средства, да е прехвърлил на трето лице (косвен длъжник). Претендираното имущество трябва да е било придобито именно с даденото от несъстоятелната банка, т.е. да се установи, че то е с произход от банката съгласно легалната дефиниция на § 1, т.7 от ДР на ЗБН, което означава да се докаже, че прекият или косвеният длъжник не е разполагал към съответния момент с друг източник на средства за придобиването на активите и на последно място при извършеното

прехвърляне на това имущество или парични средства на трето лице (косвен длъжник), прекият длъжник да не е получил равностойна престация, евентуално тази насрещна престация да е на значително по-ниска стойност от полученото, или да е извършена парична или непарична вноска в капитала на третото лице - т.е. при извършеното имуществено раз местване в патримониума на прекия длъжник да не е постъпило имущество, което да послужи за удовлетворяване на банката. Възможно е косвеният длъжник също да е прехвърлил активите (на друг косвен длъжник), без да е получил равностойна престация, при което имуществото да е достигнало до крайния си притежател, който е и ответник по иска.

Посочено е, че имуществото, което подлежи на връщане по реда на чл.60а ЗБН, може да бъде както първоначално предоставеното от банката на нейния пряк длъжник, т.е. парични средства, така и имущество във вида, в който в следствие то е преминало в патримониума на което и да е трето лице чрез междинни прехвърляния, независимо от тяхната правна форма. Последното означава, че всички трансформации на това имущество – вещи, имоти, акции, дялове и т.н., включително отново трансформация в парични средства – могат да бъдат обект на претенция по реда на чл.60а ЗБН и именно това има предвид законът, когато използва израза „променен вид“, . Или казано накратко това е имуществото, във вида, в който се намира след последната му трансформация в патримониума на което и да е трето лице.

Разгледан е и въпросът дали за имущество с произход банката следва да се считат активите на акционерно дружество, които са били част от активите, придобити (чрез покупка на акции от неговия капитал) с парични средства, получени от несъстоятелната банка. Защитена е позицията, че когато акции от капитала на едно акционерно дружество са придобити със средства с произход банката и покупката им не е станала по тяхната номинална стойност, а по пазарната им такава, определена в този момент, то е несъмнено, че при определяне на пазарната им стойност са взети предвид (т.е. в нея са включени) всички притежавани от акционерното дружество активи.

При третия елемент на фактическия състав са разгледани отделно двете хипотези – връщане на даденото, срещу което не е престирано нищо или насрещната престация е на стойност, значително по-ниска от полученото или да е извършена парична или непарична вноска в капитала на третото лице. Посочен е принципът, заложен имплицитно в самата норма, който ѝ придава както обоснованост с оглед спазване на принципите на правото, така и неговата конституционно съобразност и съобразяване с правото на Европейския съюз. Това е заложеното в тази хипотеза недобросъвестно поведение на третото лице, вследствие на което то се обогатява неоснователно за сметка на прекия длъжник на банката. Именно заради проявената от него недобросъвестност, законът е предвидил възможността това трето лице да търпи навлизането в неговата правна сфера по такъв начин, че то да бъде

санкционирано да върне обратно полученото по сделката. Недобросъвестността се изразява в това, че срещу полученото то не е дало нищо или е направило престация, която при съпоставянето ѝ с полученото, показва значително разминаване в еквивалентността. Отчетено е, че използвайки израза „значително по-ниска стойност“ законодателят не ѝ е дал законова дефиниция, а е предоставил преценката за това на съда. Поради това са изведени границите на тази „значителност“, отклонението от които би дало основание да се намери поведението на третото лице за недобросъвестно, съответно да се приложи нормата на чл.60а ЗБН. При определяне значимостта на отклонението е преценена както установената практика по приложението на чл.647, ал.1, т.3 ТЗ, разгледана във връзка с близкия до него чл.60, ал.1, т.6 ЗБН, така и изключителния характер на нормата на чл.60а ЗБН, допускаща пряка намеса в интерес на кредиторите на масата на несъстоятелността на банката в отношенията между трети лица – банковият длъжник и неговият контрагент. С оглед на последното, разликата между извършените от тези лица престации е определена като „несъмнена степен“ и това разрешение, макар и надвишаващо праговете за нееквивалентност на престацията при приложението на чл.647, ал.1, т.3 ТЗ, е прието за праг на значимост по смисъла на чл.60а ЗБН.

Що се отнася до връщане на даденото, когато с имуществото с произход банката е извършена парична или непарична вноска в капитала на третото лице е отчетен факта, че част от създадената по приложението на иска по чл.60, ал.1, т.2 ЗБН съдебна практика отказва да приложи нормата с основното съображение, че тя противоречи на чл.1 от Протокол № 1 на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС). Дисертационният труд приема и обосновава, че няма неравностойно имуществено разместване при извършване на парична или непарична вноска в капитала на едно търговско дружество, защото вноската в капитала на дружеството има възмезден характер. Това означава обаче, че само от неговото осъществяване не може да се направи извод, че по този начин се увреждат кредиторите на вносителя и това е и съществена разлика между двете хипотези на чл.60а ЗБН – тази на ал.1, т.1 и на ал.1, т.2. Несъмнено е, че недобросъвестността на третото лице, която имплицитно се съдържа във фактическия състав на ал.1, т.1 и обосновава съответствието ѝ с ЕКЗПЧОС, няма как да бъде предполагаема и/или установявана при изследване на фактическия състав на ал.1, т.2 от същата разпоредба. Поради това не може да се слага знак на равенство между двете хипотези. Недобросъвестността на третото лице е предпоставена и поради това втъкана от законодателя в липсата или нееднаквостта на престациите в хипотезата на чл.60а, ал.1, т.1 ЗБН и именно тя е ключовият елемент в тази част на нормата, създадена точно, за да защитава обществения интерес за сметка на частния такъв. За съжаление подобно изискване за недобросъвестност на третото лице

не е въведено и не може да се извлече като част от фактическия състав, който да обоснове основателността на исковете по чл.60а, ал.1, т.2 ЗБН. В тази хипотеза лишаването на третото лице от придобито от него имуществено право се основава само на първоначалния му произход – от банка, обявена в несъстоятелност, което обуславя и противоречието на нормата с ЕКЗПЧОС.

4. В отделна точка е разгледана приложимостта на иска по чл.60а ЗБН при спорове с международен елемент. Най-напред е обоснована компетентността на българския национален съд при спорове с международен елемент, основана на изключването на иска по чл.60а ЗБН от приложното поле на Регламент 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12.12.2012 г., относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, съгласно разпоредбата на чл.1, т.2, б. “б” от него, която изключва от обхвата на регламента делата за банкрут и несъстоятелност, както и от обхвата на Регламент (ЕО) 1346/2000 на Съвета от 29.05.2000 г. относно производството по несъстоятелност, тъй като съгласно разпоредбата на чл.1, т.2 от него той не се прилага за производствата по несъстоятелност на кредитни институции. Международната компетентност на българския съд е извлечена също така и от константната практика на Съда на Европейския съюз, както и от практиката на ВКС по приложението на Кодекса на международното частно право, като по категоричен начин е обоснована компетентността на българските съдилища да разгледат всеки повдигнат пред тях правен спор по иск с правно основание чл.60а ЗБН.

Посочена е и компетентността на българския национален съд да приложи българското национално право при спорове с международен елемент, основана на най-напред на неприлагането на Регламент (ЕО) № 1346/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. относно производството по несъстоятелност, както и заменилия го и сега действащ Регламент (ЕС) № 2015/848, които изключват кредитните институции от приложното си поле. Поради това приложимостта на българското право се установява от Директива № 2001/24/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 04.04.2001 г. относно оздравяването и ликвидацията на кредитни институции.

VI. ПЕТА ГЛАВА. ИСКОВЕТЕ ПО ЧЛ.60б ОТ ЗАКОНА ЗА БАНКОВАТА НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ И ПАРАГРАФ 6 ОТ ПЗР НА ЗИДЗБН

Най-напред е посочено, че и двата иска са нови и макар да уреждат различни хипотези на разпореждане с имущество, общото между тях – относителната недействителност на посочените сделки, позволява едновременното им разглеждане. Още в началото е отчетена и основната им разлика – чл.60б ЗБН е общ текст, приложим към производството по несъстоятелност на всяка една банка, докато искът по параграф 6 от ПЗР на

ЗИДЗБН, обн. ДВ, бр.22 от 2018 г., изрично посочва несъстоятелността, за нуждите на която е създаден – тази на „Корпоративна търговска банка“ АД.

1. В първата точка са разгледани общите характеристики на двата иска, като са открити еднакви процесуални предпоставки за допустимостта им – първата от тях е да бъде открито производство по несъстоятелност на банката, а втората е установеният от закона срок за предявяване на исовете, който отново е 5-годишен от откриване на производството по несъстоятелност за банката и също е преклузивен.

А) Преди отделното разглеждане на фактическите им състави е посочен техния правен характер – дали това са отменителни (т.е. конститутивни), осъдителни, или установителни исове. Насоки за определянето му дава резултатът, предвиден в тях – недействителност на сделките по отношение на банката и кредиторите на нейната маса на несъстоятелността. Отчетено е, че по този начин законът сам навежда на извода, че исовете са конститутивни и отменителни, защото когато се търси обявяване на относителната недействителност на сделки спрямо кредиторите на несъстоятелността, това става чрез предявяване на отменителен иск. Тези сделки са породили правните си последици, но могат да бъдат унищожени по съдебен ред. Именно съдебният ред изисква да бъдат предявени отменителни исове, които имат конститутивен характер, а в резултат на успешното им провеждане ще се породи промяна в правната сфера на страните по тях, като по отношение на банката и кредиторите на несъстоятелността правното състояние ще се възстанови във вида преди извършването им.

Б) След изясняване на характера на двата иска и намесата с тях в чужда правна сфера, е разгледан и въпроса за правната им обоснованост. Макар и двете разпоредби да са нови, а тази по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, обн. ДВ, бр.22 от 2018 г., несъмнено да има белезите на извънредна норма, трябва да се направи съпоставката им със съществуващите институти на правото, уреждащи действителността на сделките и упражняването на потестативните права. Увреждането на кредитора – банката в несъстоятелност, е заложено и в двете разпоредби, защото с тях се търси обявяване относителната недействителност на сделки и действия, с които е намалено имуществото на длъжника. Последното винаги има за своя последица вреда за кредитора, който има на разположение намалено по обем и съдържание имущество на своя длъжник, от което да се удовлетвори. Законодателят обаче е уредил по различен начин недобросъвестността на страните по различните сделки, чиято относителна недействителност се търси с двата иска. При иска с правно основание чл.60б ЗБН недобросъвестността се доказва с липсата на имуществено постъпление в патримониума на длъжника или последващия прехвърлител, което имуществено постъпление следва да е извършено в разумен срок. Не така обаче стои въпросът с относителната недействителност,

която се търси с иска по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, обн. ДВ, бр.22 от 2018 г. Макар буквалният прочит на нормата да води до извод, че с нея императивно се прогласява недействителността на прехвърлянията на акции и/или дялове от търговски дружества, без да се държи сметка за добросъвестността или недобросъвестността на страните по такива сделки, увреждането и недобросъвестността на страните също са презюмирани в параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, като недобросъвестното поведение се определя от времевия период на извършване на сделката.

В) И при двата разглеждани иска законът допуска прогласяването на относителната недействителност не само на първата сделка, извършена от прекия длъжник на банката, но и на последващите такива. За разлика от осъдителния иск с правно основание чл.60а ЗБН, при конститутивните иски по чл.60б ЗБН и по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, поради общата им основа с Павловия иск се прима, че следва да се установяват общите предпоставки на относителната недействителност на *actio Pauliana*, т.е. да се атакува първата увреждаща сделка, като се изследва намерението за увредата, а ако има и междинни прехвърлителни сделки, в това производство трябва да се атакува и тяхната действителност.

Г) Посочена е както активната, така и пасивната процесуална легитимация на страните, като активно легитимираните лица действат като процесуален субституент на несъстоятелната банка, респ. на масата на несъстоятелността ѝ. Определен е кръгът от лица, които са пасивно легитимирани да отговарят като ответници по тези иски, като това са страните по материалноправното отношение. Посочено е, че за първи път ЗБН предвижда, че решението по отменителен иск произвежда действие и спрямо самата банка, а не само по отношение кредиторите на несъстоятелността. Банката обаче не е участник в материалното правоотношение, което е предмет на двата иска, поради което тя няма качеството на задължителен другар в тези производства.

Е) Обърнато е внимание и на това, че и двете правни норми не съдържат текст, който да урежда последиците от обявената относителна недействителност на атакуваните с тях правни сделки. Поради това е предложено да се приложи общият принцип на последиците от уважаване на Павловия иск и при уважаване на двата иска, а именно – третото лице, на което прекият длъжник е прехвърлил вземането или акциите/дяловете, в случай на прогласяване относителната недействителност на прехвърлителната сделка, трябва да търпи като санкция на своето недобросъвестно поведение възможността кредиторът на неговия праводател да насочи изпълнението за удовлетворяване на своето вземане към прехвърленото вземане или акции/дялове. Едва след провеждане на това изпълнение той може да предяви своята претенция за собствената си обезвреда, която претенция може да бъде

насочена само и единствено към неговия праводател и която следва да бъде уредена по правилата на общото гражданско право.

VI.1. Искът по чл.60б ЗБН

1. След изясняване на общите им черти, са разгледани отделните фактически състави. За първия от тях – иска по чл.60б ЗБН, елементите на фактическия му състав са: съществуващо към момента на завеждане на иска вземане на банката в несъстоятелност към нейния пряк длъжник; този пряк длъжник да е прехвърлил чрез правна сделка на трето лице (приобретател на вземането) свое вземане от друго лице (косвен длъжник), като прехвърленото вземане трябва да е с произход от банката; след разпореждането с вземането, разпоредилото се с вземането лице – обикновено прекият длъжник – да не е получило в разумен срок (по смисъла на §1, т.9 от ДР на ЗБН) от третото лице – приобретател на вземането, имущество – парични средства или актив, различен от вземане за цена по сделка, съразмерно на прехвърленото вземане.

Несъмнено е, че за да може да обоснове своята претенция по иск с правно основание чл.60б ЗБН, банката в несъстоятелност следва да има към датата на подаване на исковата молба неудовлетворено вземане от прехвърлителя, което не е задължително да е изискуемо или да е ликвидно, както не е необходимо това вземане на кредитора да е установено с влязло в сила решение. Поради това се приема, че в производството по иск с правно основание чл.60б ЗБН съдът трябва само да съобрази дали вземането на банката е възникнало и съществува.

В рамките на втория елемент на фактическия състав е очертано и приложното поле на иска по чл.60б ЗБН, свързан с движението на предоставения от банката кредит – последващ трансфер на паричните средства от този кредит (обикновено заем), извършен от кредитополучателя (пряк длъжник) в полза на друго лице (косвен длъжник), както и прехвърлянето от кредитополучателя (прекия длъжник) на възникналото в резултат на това прехвърляне вземане (или част от него) на трето лице (приобретател на вземането). Обосновано е приложното поле на иска, свързано с това, че третото лице (приобретателя на вземането) се легитимира като кредитор на косвения длъжник, при което, освен че имуществото на прекия длъжник е намаляло с размера на вземането му от косвения длъжник, приобретателят на вземането обикновено го предявява в производството по несъстоятелност на косвения длъжник, при което се стига до парадоксалната ситуация приобретателят на вземането да се явява пряк конкурент на банката в рамките на несъстоятелността на един и същ длъжник и то с вземане, което има генезиса си от същата банка.

Предмет на иска по чл.60б ЗБН е сделката с вземане с произход банката, но предмет на този иск не е и не може да бъде каквото и да е

имущество, дори то да е пряко придобито чрез финансиране от банката или да е трансформирано. Така сделката с вземане с произход банката може да се определи в общия случай като договор за цесия, който разбира се може да не бъде квалифициран като такъв или да бъде ненаименован.

Разпореждането с вземането с произход банката може да не е направено еднократно, защото фактическият състав на чл.60б ЗБН включва както еднократното му прехвърляне, така и многократното такова. В последния случай в производството следва да бъде установена последователна и непрекъсната верига от прехвърляния на вземането с произход банката, до достигането му до последното трето лице, в чийто патримониум се намира това вземане към датата на завеждане на иска.

С третия елемент на фактическия състав се въвеждат три кумулативни изисквания към насрещната престация, с които се очертава увреждащият характер на сделката, която се атакува. Трите изисквания покриват и параметрите на увреждащо кредитора действие, поддържани в теорията, а именно, че това е всяко правно и/или фактическо действие, с което се засягат права на кредитора или с което се осуетява или затруднява осъществяването на тези права спрямо длъжника. Най-общо увреждането се характеризира с лишаване на длъжника от негово имущество, намаляване на това имущество или създаване на затруднения за удовлетворяване на кредитора, което е налице при хипотезата на чл.60б ЗБН.

И при този иск е въведено изискването полученото от прехвърлителя имущество да е съразмерно на прехвърленото вземане от косвения длъжник. Отчетено е, че изразът „съразмерност“, използван в чл.60б ЗБН, макар и словесно различен от израза „значително по-ниска стойност“, използван в чл.60а, ал.1, т.1 ЗБН и израза „когато даденото значително надхвърля по стойност полученото“, използван в чл.60, ал.1, т.6 ЗБН, изисква във всички случаи да бъде направена преценка за еквивалентност, която да се извърши от съда. В рамките на анализа е посочено като правилно разбирането прагът от 1/3 да бъде ползван и за извършване на преценката за еквивалентност на престациите по чл.60б ЗБН. Само тогава, когато те се различават една от друга с повече от 1/3, може да се търси недействителността на сделката, по която те са извършени.

2. В следващата точка са разгледани пределите на действие на решението по иска по чл.60б ЗБН, като е акцентирано на направеното в чл.60б, ал.2 ЗБН законодателно „разширяване“ действието на *res judicata*, при евентуалното уважаване на иска. По този начин правният ефект на решението ще рефлектира не само в правната сфера на банката, кредиторите на нейната маса на несъстоятелността и тази на ответниците, но и в правната сфера на лицето (косвения длъжник), което не е участник в производството, но спрямо което последният приобретател на вземането с произход банката ще загуби

качеството „кредитор“, което има на основание прогласената за недействителна сделка.

VI.2. Искът по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН

1. Разгледан е фактическият състав на иска по параграф 6 от ПЗР на ЗИДЗБН, при което са изведени следните елементи от фактическия му състав:

а) съществуващо към момента на поставяне на „КТБ АД (н.) под специален надзор – 20.06.2014 г. – вземане на банката към неин длъжник или съдлъжник. Законът не поставя изискването това вземане да е било изискуемо или ликвидно, нито вземането да се намира в патримониума на банката към датата на завеждане на иска;

б) този пряк длъжник/съдлъжник да е прехвърлил на трето лице притежавани от него акции или дялове от търговски дружества - т.е. имущество, което може да послужи за удовлетворяване на банката, в което се изразява увреждащия характер на прехвърлителната сделка. Възможно е последното трето лице също да е получило собствеността върху дяловете или акциите от друго лице – междинен правоприемник – което да му е прехвърлило дяловете или акциите, придобити от прекия длъжник/съдлъжник или от предходно трето лице. Законът не поставя ограничения в броя на прехвърлянията във веригата, използвайки израза „поредица от прехвърляния“, неговата цел е да се обяви за недействително последното такова, при което крайният получател на акциите или дяловете се демонстрира като техен собственик;

в) моментът на прехвърляне на акциите и/или дяловете от търговски дружества да е след поставяне на банката под специален надзор.

Изрично е отбелязано, че за разлика от чл.60а и чл.60б ЗБН, в разпоредбата няма изискване претендираното имущество да е било придобито със суми с произход банката, законът по-скоро защитава самото намаляване на патримониума на длъжника/съдлъжника, с което намаляване се ощетяват кредиторите на масата на несъстоятелността на банката.

Посочено е, че както правната квалификация на исковете по чл.60б ЗБН и по § 6 ПЗР на ЗИДЗБН, така и рамката, в която следва да се извърши доказването по тях, изложени по-горе, са основани на теоретични разбирания, които нямат своето потвърждение в практиката. Независимо от това е подкрепена логиката на законодателя с тези искове да се даде възможност на активно легитимираните да ги предявят лица да потърсят връщане на това вземане/имущество, което с цел увреждане кредиторите на банката, е напуснало патримониума на нейните длъжници и е станало част от този на трети лица, с цел да бъде ползвано като конкурентно на пряко вземане на самата банка или с цел активите на длъжника да не бъдат част от неговото

имущество по смисъла на чл.130 ЗЗД и върху него несъстоятелната банка и нейните кредитори да не могат да насочат принудително изпълнение.

VII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С оглед на всички изводи, направени в рамките на дисертационния труд, е подчертано, че става въпрос за анализ на искове и практическото им приложение, какъвто до момента, поради липсата на несъстоятелност на сравнително голяма банка след приемане на Закона за банковата несъстоятелност, не е бил правен. Заедно с това е отчетена както разнопосочността на установената съдебна практика, така и липсата (с малки изключения) на подобна практика по исковите по чл.60, ал.1 и ал.5 ЗБН, иска по чл.60б ЗБН и този по § 6 ПЗР на ЗИДЗБН. Последното наложи в рамките на дисертацията да бъде ползван широко сравнителният метод, най-вече основан на паралела между исковите за попълване масата на несъстоятелността в банковата несъстоятелност и тези в търговската несъстоятелност, както и възможността за приложение на последните при несъстоятелността на банка. Независимо от това, стремежът е не да се даде еднозначен отговор на изведените въпроси, свързани с приложението на Закона за банковата несъстоятелност, а да бъдат очертани различните разбирания по тях, застъпени както в сравнително ограничените теоретични разработки по темата, така и в създадената практика (включително задължителната такава на ВКС), както и да бъде изложено и обосновано разбиране за тях, което дори и в противоречие с горното, е счтено за правилно и законосъобразно с оглед действащото законодателство.

В дисертационния труд са изведени констатираните проблеми по прилагането на ЗБН, част от които са:

- Отказът да бъде разглеждана нищожността на изявлението за прихващане по реда на чл.3, ал.3 ЗБН;
- Различните виждания за момента на придобиване на вземането по смисъла на чл.59, ал.3 ЗБН от кредитора, направил изявлението за прихващане с това вземане;
- Различните разбирания за знанието по чл.59, ал.3 ЗБН за настъпилата неплатежоспособност на банката, което съществува у кредитора, направил изявлението за прихващане;
- Схващанията за приложението на различните изменения в чл.59, ал.5 ЗБН в несъстоятелността на КТБ АД (н.);
- Разбирането за ролята на банката като юридическо лице в процедурата по нейната несъстоятелност, включително за възможността и необходимостта от участието ѝ в производствата по отменителните и

осъдителни искиове;

- Празните в ЗБН, свързани с пределите на действието на решенията по отменителните искиове, последиците от действията на квесторите на банката в периода от поставянето ѝ под специален надзор до откриване на производството по нейната несъстоятелност и др.

Точно поради това основната цел на изследването е едновременно да провокира както теоретична дискусия по посочените проблеми, така и то да изиграе допълваща, а защо не и коригираща функция на съдебното приложение на исковите, без разбира се това да се счита за опит за влияние върху независимостта на съдебната система. Освен това, в резултат на направените констатации са направени и редица препоръки за законодателни промени (*de lege ferenda*), които могат да се реализират в краткосрочен план, като в дългосрочен план може би е добре да бъде препоръчано да бъде създаден нов Закон за банковата несъстоятелност, който да отразява освен посочените препоръки, така и промените в общественото развитие, които са настъпили след 2002 година.

III. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Матев. М., Предпоставки за реализиране на отговорността по иска по чл.57, ал.3 ЗБН, София, Апис-Време, 2018 г.

Матев М., Искът по чл.57, ал.3 от Закона за банковата несъстоятелност, Апис-Практика, София, 2018 г.

Матев М., Новият иск по параграф 6 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за банковата несъстоятелност, сп. Бизнес и право, бр.3, София, 2019 г.

Матев М., Критичен преглед на съдебната практика по съответствието на измененията на чл.59, ал.5 от Закона за банковата несъстоятелност с европейското право и международните договори, по които Република България е страна, Апис-Практика, София, 2020 г.